

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1882. Andra Kammaren. N:o 27.

Lördagen den 18 Mars.

Kl. 7 e. m.

§ 1.

Fortsattes öfverläggningen rörande punkten 1 af Bevillnings-
Utskottets Betänkande N:o 5, angående hvitbetssockertillverknings-
afgiften.

*Ang. hvitbets-
sockertillverk-
ningsafgiften.
(Forts.)*

Ordet lemnades till

Herr Magnus Andersson, som yttrade: Då jag tillhör en ort, der någon hvitbetssockertillverkning hvarken hittills förekommit, ej heller, i följd af jordens otjenlighet därför, sannolikt torde i en framtid förekomma, så hoppas jag, att ingen må kunna beskylla mig för att tala i egen sak och för egen fördel, då jag nu ber att få instämma med Herr Lasse Jönsson uti hvad han på förmiddagen anförde i denna fråga. Jag gör detta nemligen af den orsak, att jag är en svensk medborgare och såsom sådan anser mig böra göra allt hvad på mig ankommer för att söka hjälpa upp en svensk industri, i synnerhet en sådan, som ännu ligger i sin linda och därför är i behof af allt möjligt understöd. Vi hafva ju förut i dag hört omtalas, hurusom flera försök gjorts att utveckla denna industri, men att de misslyckats, till stor del i följd af den höga beskattningen, och knappt nog hunnit sin början förr än de måst upphöra. För närvarande hafva vi endast *en* fabrik för denna slags tillverkning, och det synes mig, som borde vi låta den vara befriad från all beskattning, till dess man fått se, huru den utvecklat sig. Visar det sig då, att den icke kan existera på andra vilkor, då lär den icke vara förtjent af någon vidare uppmuntran, men i motsatt fall kan man ju pålägga den en lämplig skatt.

Här har å båda sidor anförts siffror för att styrka de uppgifter i saken, som framlagts å den ena eller andra sidan. Sålunda hörde vi Herr Carl Anders Larsson framkomma med sifferuppgifter, hvilka, derest de voro rigtiga, måste tillmätas stor betydelse. Men man

Ang. hvitbets-
sockertillverk-
ningsavgiften.
(Forts.)

har verkligen svårt att veta, hvad man skall tro om sådana uppgifter, då man väl måste antaga, att de, som anföras å ena sidan, äro lika goda som de, hvilka anföras å den andra. För min del synes det mig emellertid, som om alla skäl tala för, att vi söka uppmuntra en industri, hvilken i en framtid kan komma att göra det obehöfligt för oss att hemta vårt behof af socker utomlands, så mycket mera, som derigenom både kapital och ränta komme att stanna inom landet.

Jag skall emellertid icke längre upptaga Kammarens tid, utan får endast säga, att, ehuru jag helst hade gått längre än Herr Lasse Jönsson gjort, jag dock skall inskränka mig till att instämna uti hans yrkande.

Herr Ola Andersson i Burlöf: Den föregående talaren har åter indelat Kammarens ledamöter i svenskar och icke-svenskar, allt efter de olika åsichter de i denna och liknande frågor hysa. För min del vill jag icke inlåta mig i något svaromål på dylikt tal, lika litet som jag kan godkänna de siffror, som på förmiddagen anfördes af en talare på östgötabänken.

Då af de tvenne något olika åsichter, som i frågan gjort sig gällande inom Utskottet, den ena gått något litet på den ena sidan och den andra litet på den andra sidan om hvad jag i min motion föreslagit, så skulle jag åtnöjt mig med hvilketdera förslaget, som kunde blifva af Riksdagen bifallet, och jag hade derföre icke ämnat nu yttra mig i frågan; men representanten från Venersborg rent af tvang mig att begära ordet, då han icke en utan två gånger gaf några vinkar direkt åt mig och i allmänhet representanterna från Skåne. Den värde talaren yttrade nemligen, »att två representanter på malmöhusbänken», som eljest äro mycket liberale, i dag yrka på skydd. Först och främst har jag icke förut i dag uppträdt; väl har jag väckt en motion i ämnet, men det skydd, jag deri föreslår, är *mindre* än förut. Hvad åter den andre åsyftade representanten från Skåne beträffar, så är han till en början icke från Malmöhus län och för öfrigt tillhör han, efter hvad jag tror mig veta, i hithörande frågor visst icke afgjort den s. k. liberala sidan, utan står troligen den andra sidan närmare eller måhända midt emellan, och äfven i det fallet är talarens yttrande icke rätt. Han tillade: »detta är naturligtvis icke ett enskildt intresse, nej, Gud bevars», sade han. Jag har förut haft tillfälle att inom denna Kammare yttra mig i denna fråga. Jag har varit betodlare utanför fabriken vid Arlöf; men jag tror dock att den, som känner mina åsichter och vet hvad jag yttrat i dessa frågor, skall erkänna att jag icke talat eller handlat i eget intresse. Mina kommittenter, bland hvilka flere äro betodlare, hafva icke uppmuntrat mig att väcka denna motion; och detta säger jag till protokollet, liksom äfven att icke någon egare af aktier i ofvannämnda fabrik gjort det. Jag kan således fritaga mig från beskyllningen att tala i eget eller andra enskildes intresse.

Men på tal härom kommer jag helt naturligt att tänka på den ärade talarens egna åtgöranden inom Riksdagen i jernvägsfrågor, sjösänkingsfrågor, skyddstullsfrågor m. m., för att icke tala om frågan om Dalslands kanal, och då tror jag mig kunna med mycket lugn när som helst motse och uthärda jernförelse med honom i detta hänseende; och må detta vara nog härom. Men med anledning af hvad talaren vidare yttrade, eller att, då han nu hjälpte till med att genomdrifva denna sak, så hoppades han å sin sida att från malmöhusbänken, eller Skåne, erhålla hjälp då han komme att föreslå högre tullskydd i andra fall, ber jag att få säga, att jag fritager mig från alla andra förbindelser än dem sakens beskaffenhet och pligten i hvarje fall pålägga mig; och det har jag velat hafva sagdt, på det att talaren icke må kunna anse mig såsom löftesbrytare.

Då jag nu fått ordet, skall jag be att rörande sjelfva saken få tillägga något litet. Det har redan blifvit erinradt under diskussionen i denna Kammare, att Riksdagen år 1869 beslöt att beskatta hvitbetssockertillverkningen, och att sockret är pålagdt en införseltull af 14 öre per skålp. för raffinad och 10 öre per skålp. råsocker. Och då raffinaden kan köpas i utlandet för 25 — 26 öre per skålp., så är det ju helt naturligt att en tull af 14 öre per skålp. — hvilken aldrig varit afsedd såsom skydd för den inhemska sockerfabrikationen, utan tillkommit i annan afsigt eller i egenskap af finans-tull — skulle gifva nämnda industrigren ett större skydd än som någon annan näring i vårt land mig veterligen åtnjuter. Ehuru jag icke var med vid riksdagen, när ifrågavarande beskattning beslöts, så tvekar jag dock icke att säga, att jag i principen gillar denna beskattning, År 1873 var jag emellertid med, då Riksdagen hade att yttra sig med anledning af en på Riksdagens begäran afgifven Kongl. proposition *angående sättet, hvarpå denna skatt skulle uttagas*. Som sagdt är, principen gillar jag och anser jag vara riktig, och här är nu icke heller fråga om annat än, om staten bör göra större eller mindre uppoffringar för denna industri och om den från *allmän* synpunkt är förtjent deraf. I fråga om huruvida hvitbetssockerindustrien från *allmän* synpunkt är förtjent af någon uppmunt-
 ran, ber jag först och främst, då jag tänker på fabrikanten, få erinra att han erlägger icke blott ifrågavarande skatt eller rättare *accis*, utan äfven bevillning efter II:dra artikeln, hvilket äfven fabri-
 kens tjänstemän och faste arbetare göra. Vidare är att besinna, att han sysselsätter en stor arbetspersonal, och det kan ju äfven i sin mån vara af någon allmän betydelse. Hvad jordbruket åter, eller hvitbetsodlingen, beträffar, så må man icke tro, att det är förenadt med så synnerligen stor vinst att odla betor. Af spannmål har man nemligen i flera fall lika stor inkomst, om man till dess odlade använder samma jord, ty vi skola komma ihåg att, för att betodlingen skall blifva lönande, måste dertill upplåtas den *bästa* jorden. Säkert är emellertid att jordbruket i den ort, der betodling bedrifves, i längden skall komma att höjas. Betodlaren tvingas nemligen

*Ang. hvitbets-
 sockertillverk-
 ningsafgiften.
 (Forts.)*

Ang. hvitbets-
sockertillverk-
ningsafgiften.
(Forts.)

att väl utdika sin jord — bottensyra tål icke betan vid — han tvings att djupare bearbeta och starkare än eljest gödsla jorden, att väl rensa den, och åstadkommes alltså dymedelst en bättre jordkultur, hvilket från allmän synpunkt torde vara värdt att uppmärksammas. Vidare sysselsätter betodlaren ett stort antal arbetare, och jag tvekar icke att säga, att ingen annan jordbruksprodukt finnes, hvars odlande kräver ett så stort arbete som denna rotfrukt. Det kan ju äfven i sin mån vara af allmänt intresse, att man på detta sätt skaffar arbetsförtjenst åt en mängd fattiga personer, synnerligast då de, såsom här är fallet, till största delen äro qvinnor och barn.

Om jag således för min del anser, hvad Riksdagen också i alla de beslut, som den uti denna fråga fattat, erkänt, att denna industri är förtjent af någon uppmuntran från statens sida, så är frågan blott, huru stor denna uppmuntran bör vara och huru hög beskattning denna industri kan bära. I detta afseende har jag i min motion föreslagit dels någon frihetstid för nya fabriker och dels att skatten från och med den 1 Juli innevarande år skall utgå med hälften af gällande införseltull å råsocker. Jag tror att den fabrik, som för närvarande är i gång, kan bära denna skatt, och det skulle till och med vara möjligt, att den under sista årets gynsamma betkampanj kunnat bära en skatt af $\frac{3}{5}$ af tullsatsen å råsocker, men jag anser det icke vara alldeles säkert att den kan göra det under den betafverkning, som i år eger rum. Således tror jag, att då jag tillåtit mig att föreslå skattens bestämmande till $\frac{5}{10}$ af nämnda tullsats, jag härför haft goda grunder.

Nu har man frågat: hvem är det som kommer i åtnjutande af de fördelar, som uppkomma genom hvitbetssockerfabrikationens skyddande medelst *en del* af sockertullen? Är det fabrikanten eller betodlaren eller båda? I allmänhet har jag icke hört talas om att, då man begär skydd för en industri, hela skyddet skulle tillkomma leverantören af råvaran, utan är det väl sjelfva industrien, sjelfva fabrikationen, som kommer i åtnjutande deraf. Men jag vill icke bestrida att härvidlag äfven betodlingen kommer att få en fördel, eller medföra en sådan, derigenom att jordbruket i de orter, der den bedrifves, i längden kommer att höjas. Men den, som i likhet med mig har kännedom om hvitbetsodlingen, kan intyga, att, fastän man får så eller så många centner betor per tunnland, visserligen icke allt är vinst. Jag upprepar ännu en gång, att jag icke känner något slag af jordbruk, som kräver så mycken kostnad och omsorg som detta. Det är också helt naturligt, att då man i det närmaste kan taga lika stor afkastning genom att odla hvete eller andra sädeslag, det icke är någon så påtaglig fördel med att odla betor, att ej en och annan jordbrukare, till och med i fabriken närhet, föredrager annan med mindre besvär förenad odling. Först och främst måste man, såsom jag redan upplyst, till betodlingen använda den bästa jorden. Det duger icke att odla betor på svag jord, utan sker

detta vanligen efter vintersäd. efter ren och gödslad träda, eller just den jord, af hvilken man under alla förhållanden kan taga den största inkomsten. Vidare måste jag, för att företaget skall kunna krönas med framgång, använda artificiella gödningsämnen för ett värde af omkring 50 kronor per tunnland. Vid Alnarp uppoffrar man i detta afseende hvarje år 75 kronor per tunnland. För rensning, gallring, hackning och upptagning har man vid Alnarp beräknat kostnaderna till 42 à 43 kronor per tunnland. Det är icke högt; jag vill sätta dem till 50 kronor, förutom utsädet samt transporten till fabriken. Vill jag vidare räkna in arrendet på jorden eller, om jag eger den, räntan å värdet deraf, så betingar ett tunnland jord, som skall kunna användas för betodling, i våra trakter bestämdt 700 kronor, hvarå räntan efter 6 procent utgör 42 kronor. Härvid är att märka att, om jag skall kalkylera rätt, så kan jag icke fördela jordvärdet lika på hela arealen, ty den *bästa* jorden i cirkulationen, som ju här måste användas, måste jag debitera högre ränta än den öfriga, på hvilken jag får nöja mig med mindre inkomst, hvarförutom man bör komma i håg att en $\frac{1}{6}$ eller $\frac{1}{7}$ eller $\frac{1}{8}$ af arealen årligen ligger i träda. Om jag derföre å den jord, som användes till hvitbetsodling, räknar dubbel ränta, så lär det icke vara för mycket. Herrarne torde af allt detta finna, att hvitbetsodlingen är förenad med både besvär och konstnader, och att de inkomster densamma lemnar visserligen icke äro hittade. Jag har vidrört detta för att gifva dem af Herrarne, som icke äro bekanta med hvitbetsodlingen, någon liten kännedom derom.

De ärade representanterne från Göteborg ansågo det vara orimligt att på detta sätt gifva premium åt det skånska jordbruket och hvitbetsodlingen, under det att potatisodlingen icke hade något premium. Jag ber i anledning häraf få erinra, *dels* att majstullen, som tillkom för ett par år sedan, dock emot min åsigt motiverades såsom ett premium eller skydd för potatisodlingen, och *dels* att socker raffinadörerne också hafva fått sitt lilla premium, ty skilnaden i tullen på råsocker och raffinad betingas icke ensamt af förädlingen, utan ligger deruti ett icke så litet skydd för raffinadören. Och om de ärade göteborgsrepresentanterne betänka sig något, så skola de nog medgifva att jag har rätt härutinnan.

Beträffande de förslag, som i ämnet blifvit framställda, så är det klart, att jag helst önskat framgång åt min motion. Jag har noga betänkt mig, innan jag gjorde framställning om att få skatten bestämd till hälften af gällande tullsats å råsocker, och om någon framställer yrkande på rent bifall till detta mitt förslag, så är det naturligt, att jag också biträder det. Men då det för närvarande måhända har mindre utsigt till framgång och jag icke vill splittra meningarne, återstår för mig, som hoppas att yrkandet på afslag icke skall vinna något understöd, endast två förslag att välja emellan. Jag vill då säga, att jag ger Utskottets företråde, ehuru jag heller icke har något emot att biträda Herr Lasse Jönssons förslag.

Ang. hvitbets-
sockertillverk-
ningsafgiften.
(Forts.)

Ang. hvitbets-
sockertillverk-
ningsafgiften.
(Forts.)

Beträffande frihetsår för nya fabriker, vore det önskligt om någon frihetstid kunde dem beredas; det skulle alltid stärka dem, utan att medföra någon nämnvärd uppoffring för statsverket. Men jag medger å andra sidan, att detta kan vara förenadt med ganska stora svårigheter och, om saken icke klokt ordnas, blifva till skada för industrien, ty det kunde ju hända, att de nya fabrikena komma att draga betorna från de gamla till sig, likasom det också i andra länder händt, att man på konstlade vägar sökt förskaffa sig frihetsår, så att man t. ex. flyttat småfabrikena omkring från det ena stället till det andra och slutligen kommit åter igen dit, der man nys odlat betor. När jag således i mitt förslag gaf en antydning om frihetsår, klokt ordnade, var det min tanke, att det skulle t. ex. kunna gå till på det sättet, att Kongl. Maj:t borde i hvarje särskildt fall, efter Konungens Befallningshafvandes och vederbörande öfverkontrollörs hörande, besluta om sådana frihetstider. Det kan ju emellertid vara tillfälle att sedermera komma med ett sådant förslag, och skall jag derföre för min del icke nu göra något annat yrkande än på bifall till Utskottets förslag.

I detta yttrande instämde Herrar *Assarsson* och *O. Andersson* i Lyckorna.

Herr Hedlund: Jag skulle egentligen endast närmare vilja formulera det yrkande, som jag tog mig friheten antyda på förmiddagen. Det gick derpå ut att, med bibehållande af den tillökning i skatten af en tiondedel af råsockertullen, som Utskottet föreslagit, man skulle förkorta de nuvarande tidsperioderna för skattens höjande från 5 till 3 år. Det skulle då blifva samma formulering som Utskottets, endast med olikhet i afseende på tiden, nemligen: »att afgiften å tillverkningen af hvitbetssocker inom landet skall från och med den 1 Juli 1882 till den 1 Juli 1885 utgöra fem tiondedelar, från och med den 1 Juli 1885 till den 1 Juli 1888 sex tiondedelar, från och med den 1 Juli 1888 till den 1 Juli 1891 sju tiondedelar och från och med den 1 Juli 1891 åtta tiondedelar af den vid dessa tider gällande tullsats å utländskt råsocker af mörkare färg än N:o 18 af den i världshandeln antagna holländska standard». Då jag gör detta yrkande, ligger endast deri tillräckligt svar till dem, som velat finna en motsägelse deri, att jag velat binda svenska staten med ett fördrag med Frankrike på tio år, men ej vill vara med om ett sådant band här — i sjelfva verket är det dock nu fråga om att binda oss på nio år — och ytterligare ett svar till dem, som af denna motsägelse vilja göra ett kapital. De hafva här, såsom åtskilliga gånger förut, huggit i vädret.

På samma gång jag har ordet, skall jag be att få yttra några ord med anledning af en uppgift, som Bevillnings-Utskottets ärade ordförande i dag meddelat, men som han ej var i tillfälle att lemna inom Utskottet, den uppgiften nemligen, huru stor den verkliga af-

kastningen af betorna i socker är. Nu har i kontrollbyrån utrönt, att betorna faktiskt gifva 7,40 skålpund socker per centner betor, under det att fabrikationen skattar efter en beräkning af $6\frac{1}{4}$ skålpund per centner. Således hafva fabrikanterne äfven här en högst betydlig lindring i skatten, derigenom att de skatta för en lägre afkomst än de i verkligheten få. Detta tager sig så ut, att 100 centner hvitbetor gifva i verkligheten 740 skålpund socker, men fabriken i Arlöf har endast skattat för 625 skålpund, hvilket utgör en icke obetydlig skilnad och som höjer statsverkets förlust från 159,000 kronor till omkring 180,000 kronor. Vi kunna således säga, att den uppoffring, som svenska statsverket gjort på denna enda fabrik för år 1881, gått icke till 159,000 kronor, utan till 180,000 kronor. Nu vet jag visserligen, att det finnes en och annan, som ej har klar för sig denna uppoffring, men det kan ej falla mig in att upptaga Kammarens tid med ytterligare bevis i detta afseende. Jag är beredd att möta dessa personer enskildt och för dem utreda saken så tydligt som möjligt. De borde för öfrigt finna sina betänkligheter i detta fall häfda, när sjelfva fabriken egare och de öfrige, som äro intresserade i denna sak, icke ett ögonblick tvekat erkänna, att det verkligen är en uppoffring å statens sida af den beskaffenhet jag nämnt. Man kan väl ej föreställa sig, att fabrikanter sjelfve skulle gått in på denna första sats, eller att Riksdagen skulle beslutit den ifrågavarande beskattningen, så vida man ej varit på det klara i fråga om sjelfva utgångspunkten af rättsgrundsatsen för skatten. Det må således vara afgjort för tviflarne i den vägen, att det är en uppoffring af staten till det omfång, hvarom här är fråga, och som Bevillnings-Utskottet uppgifvit. Men min ärade vän på östgötabänken svarar: det bekymrar mig föga, ty hvad gör det, om svenska staten uppoffrar årligen 4,000,000 kronor, för att vi må få en hvitbetsodling i landet och förskaffa oss en sockertillgång inom landet till ett värde af 24,000,000 kronor; då äro de fyra millionerna mycket väl uppvägda genom denna vinst. Jag ber der vid först och främst få nämna att vi uppoffra icke 4,000,000, utan närmare 9,000,000, och naturligtvis kunna vi icke uppoffra dessa 9,000,000 utan att lägga högst betydliga skatter på andra håll — det är ju en summa, som nära nog motsvarar hela beloppet af grundskatterna och indelningsverket. Men för det andra är det äfven den skilnaden att detta är en *stats*-inkomst, och man får icke förblanda hvad som kan produceras i landet och der verka till *folkets* välstånd med en *stats*-inkomst. Dessutom är sjelfva utgångspunkten grundad på ett stort misstag, som jag i korthet skall visa. Om, för att åstadkomma en sockertillverkning till ett värde af 24,000,000 kronor, det kräfvades exempelvis 100,000 eller möjligen 150,000 tunnland jord, och det af den mest fruktbara beskaffenhet, så kan det visserligen vara bra: men om denna samma jord af andra sädeslag gifver en afkastning icke af 24,000,000, utan 25, ja 30,000,000, så må det väl vara fördelaktigt att sälja dessa sädesprodukter och i

Ang. hvitbets-
sockertillverk-
ningsafgiften.

(Forts.)

Ang. hvitbets-
sockertillverk-
ningsafgiften.
(Forts.)

stället därför byta sig till socker. Det vore ju en ren förtjenst på åtskilliga millioner. Förutsättningen för hans framställnings hållbarhet är, att jorden, hvarpå hvitbetorna växa, skulle eljest ligga ofruktbar; men om man i stället använder jorden på annat sätt, som ger bättre afkastning, då är hans framställning origtig. Ty icke är det en fördel, att penningarne stanna inom landet, om vi kunna erhålla större afkastning genom att byta till oss varor från annat håll. Icke är det en olycka för Skåne, om det mot sina egna produkter byter till sig varor från Norrland och tvärt om. Det är väl riktigare, att Norrland producerar hvad för Norrland är fördelaktigast, och Skåne likaså, och icke blir det en förlust för någondera, om de byta med hvarandra. Och så äfven med de internationella förhållandena.

Jag vet icke, om jag bör betrakta Herrarnes leende såsom ett gyckel öfver dessa af mig nu uttalade satser, men om så är förhållandet, då är det ett gyckel med statsekonomiens allra enklaste och naturligaste satser, som den förste nybegynnare i statsekonomien måste erkänna för sanna, ja, för axiom. Men nu säger man, att man i detta fall icke bör lägga accis på en tillverkning, då vi under en lång tid förut icke användt ett sådant beskattningssätt. Jag vet icke, om vi förut haft accis på produktionen, vi hafva haft accis i form af tullsatser till städerna o. s. v., men en enda storaccis vill jag erinra om, den som vi besluta om hvarje riksdag, nemligen skatten å bränvinstillverkningen. Denna skatt är icke annat än en accis. Om nu fabriken vid Arlöf skulle vilja förvandla sina sockerpannor till bränvinspannor, skulle Herrarne då vilja vara med om att befria Arlöf från skatt å bränvinet? Jag tror det icke. Precis samma förhållande är det emellertid med denna beskattning å socker. Men, som sagdt, för dem, som icke vilja sjelfve sätta sig på allvar in i en sak, utan slå bort den med gyckel, för dem är jag icke satt till någon läromästare. Det är hvarje riksdagsmans skyldighet att sjelf tänka sig in i sådana saker, och jag har icke någon skyldighet att stå här och lära Herrarne de första grunderna i nationalekonomien.

Man har benäget gifvit mig uppdrag att på något sätt använda aga mot ett par föregående talare på grund af deras temligen otillständiga utfall mot mig och dem, som tänka lika med mig, men jag får undanbedja mig detta uppdrag; kanske skulle jag mottagit det, derest jag trott, att dessa personer skulle kunna på något sätt genom en förnuftig och allvarlig aga korrigeras, men derom har jag icke den ringaste förhoppning. Här har blifvit sagdt, att man blir protektionist i frågor, som man känner. För min del känner jag personer, som äro protektionister i frågor, som de icke känna. Och då jag särskildt tillvitats såsom en oblidkelig fiende till allt hvad näringar heter utom boktryckerier — en trettioårig publicistisk verksamhet bör ju vittna härom — så ber jag att få erinra om, att boktryckerierna i Sverige icke hafva någon tull å sina tillverk-

ningar utom visitkort, en fördel som jag på det ifrigaste undanbedt mig, ehuru förgäfvat. Jag tror för öfrigt, att agan icke är nödvändig äfven ur den synpunkten, att det finnes personer, som hafva privilegium att säga hvad de behaga, alldeles som vissa högtförmåna personer i gamla tider skaffade sig individer, som hade en viss rättighet i detta fall. Den rättigheten vill jag icke göra dem stridig, men jag vill tillika säga, att det hände i dessa gamla tider såsom nu, att narrkåpan icke alltid skyldde osanningarne.

Ang. hvitbetssockertillverkningsafgiften.
(Forts.)

Herr Farup: Jag behöfver icke underrätta Kammaren om, att jag bor i Norrland, der inga hvitbetor växa. Följaktligen borde jag kanske här tiga, då jag vid sådant förhållande kunde antagas icke ega någon kännedom om hithörande förhållanden, men i verkligheten förstår jag mig dock något på saken, enär jag i icke mindre än fem år sysselsatt mig med hvitbetsodling och ännu mera med hvitbetssockerfabrikation. Jag vågar till följd häraf yttra mig något i frågan och säga några ord till fördel för denna industri. Jag gör detta därför, att jag tror det vara klokt att upphjelpa den och därför, att jag icke gerna vill vara med om att döda barnet i moderlifvet och icke heller det nyfödda barnet, då man kan hafva hopp om att detta barn kan komma att blifva nyttigt för fosterlandet.

Från den rent nationalekonomiska sidan sedt, hvarom så mycket ordats, kan jag icke finna annat än att frågan är förtjent af all möjlig uppmärksamhet. Hvad beträffar de jemförelser, som gjordes dels af talaren på göteborgsbänken och dels af talaren på östgötabänken, hvilka stodo mycket skarpt emot hvarandra, så kunna bådas åsigtter, då man utgår från olika synpunkter, åtminstone till en del vara riktiga. Men så blir det alltid, när man å begge sidorna går till ytterligheter. Talaren på göteborgsbänken sade, att, om vi exportera för så och så många millioner kronor spanmål, så komma dessa penningar att stanna inom landet, och denna export är en naturlig näring, som vi böra upphjelpa framför hvitbetssockertillverkningen, som är en onaturlig näring. Men för hvarje tunna spanmål, som exporteras, göra vi oss också af med en stor del af våra naturligaste gödningsämnen, qväfve, fosforsyrade salter och andra salter, hvilka till en icke ringa kvantitet ingå i spanmål och som sedan måste ersättas på en eller annan konstlad väg. Vi må därför icke tro, att vi få de 25 millionerna i behåll, utan nationalförmögenheten minskas ovilkorligen år från år genom denna export. Kunde vi deremot exportera för 25 millioner kronor socker, så skulle alla dessa penningar stanna i landet. I sockret ingår nemligen hvarken qväfve, fosforsyrade salter eller några andra salter och följaktligen behöfver icke jorden för sockertillverkningen strängt anlitas. Sockrets beståndsdelar hemtas nästan uteslutande ur luften, som är en outtömlig källa, och detta är en omständighet, som man också borde fästa afseende vid. Jag tror icke att man, såsom Herr Hedlund gjorde, kan jemföra bränvinstillverkningen med sockerfabrikationen. Orsaken,

Ang. hvitbets-
sockertillverk-
ningsafgiften.
(Forts.)

hvarför man i så hög grad belastar bränvinstillverkningen, ligger i något helt annat. Så vidt jag kan förstå, vet man knappast, hvar man skall stanna med att belasta icke blott tillverkningen, utan äfven försäljningen af bränvin, emedan man vill, om icke rent af förbjuda eller förhindra bränvinsdrickandet, åtminstone hejda detsamma. Men någon sådan tanke ligger icke till grund för sockerfabrikationens beskattning.

Hvitbetssockertillverkningen har, såsom talaren på malmöhusbänken yttrade, i nationalekonomiskt afseende en stor betydelse dels derigenom, att kapitalet stannar inom landet, och dels derigenom, att denna industri skänker sysselsättning åt en mängd människor, icke allenast under sommaren, utan äfven under vintern, således året om. Det finnes ingen industri i hela landet, som kräver så mycket arbete, som just sockerfabrikationen. Kunde man genom detta arbete vinna det stora ändamålet, som af talaren på östgötabänken åsyftades, att de 20 millionerna skulle stanna inom landet och komma arbetarne till godo, så tror jag, att man dermed icke vunnit så litet. Men en annan sida af saken är, om staten tål vid denna åderlåtning — dessa millioner, som nu å denna väg inkomma i tull. För min del tror jag det icke, och därför måste man äfven i detta afseende se saken från den rätta sidan. Kammarens ledamöter veta säkerligen lika väl som jag, att hvitbetssockertillverkningen räknar sin början redan från Napoleon den förstes tid. Hvitbetsodlingen var en följd af det så kallade afspärningssystemet, hvarigenom Napoleon ville afstänga Englands kolonialhandel. Men vi torde också veta, att det, trots alla åtgärder som vidtogos för att upphjelpa denna industri, icke lyckades att få den i gång förr än omkring 1840-talet, det vill säga 30 å 40 år derefter. Jag var med om denna fabrikation just under den tid, då den var i sin starkaste utveckling, hvilket inträffade under åren 1845—55. En talare på blekingebänken yttrade, att man i Preussen lemnat denna industri 20 frihetsår. Jag vågar icke fixera talet, men jag vet bestämdt att det var många år, och jag vet äfven, att det var omkring år 1846 som man i Preussen skred till att lägga skatt eller accis å socker. Till en början utgjorde denna skatt, så vidt jag minnes, en half silbergroschen pr centner, men den höjdes sedermera till en, derefter till en och en half silbergroschen, allt efter som fabrikerne utvecklade sig. När skatten ytterligare höjdes till tre silbergroschen pr centner, ropades allmänt, att industrien helt och hållet skulle gå under. Skatten ökades ändå kort tid derefter, jag tror år 1853, till sex silbergroschen pr centner; men det stannade icke vid sex; skatten ökades till nio silbergroschen, och sockerfabrikationen gick icke under därför, ty man lemnade den undan för undan tid att hemta krafter. Odlingen måste hafva tid att utveckla sig, och derigenom att den det fick, kom man derhän i Preussen, att detta land nu kan exportera mycket socker. Sjelf begagnar jag socker af preussisk tillverkning i mitt hus. Dertill har man icke kommit på annan väg än

att man till en början understödde sockerfabrikationen genom att under en lång tid medgifva frihetsår och sedermera blott så småningom belade densamma med afgift. Här åter vill man, innan det ännu hunnit blifva någon riktig industri, nästan ögonblickligen lägga på sockerfabrikationen höga skatter, hvaraf också följden har, såsom vi sett, blifvit den, att den ena fabriken efter den andra, nästan strax efter det den uppstått, fallit. Jag vill dock icke påstå, att de fallit endast af denna orsak, ty jag anser, att äfven andra orsaker medverkat till, att de fabriker, som uppstått, icke kunnat bestå. Det var, såsom Herrarne nog minnas, under åren 1872, 1873 och 1874, som de flesta af dessa sockerfabriker upprättades. Landets industriella utveckling var då i en ständig tillväxt, hvilket betydligt stegrade arbetslönerna, och detta medförde i synnerhet för en sådan industri som sockerfabrikationen, hvilken kräver en jämförelsevis stor mängd arbetare, att, då den samma icke kunde tåla den starka stegringen i priset på arbetskraft, fabrikationen gick under. Dessa förhållanden verkade lika mycket som någon beskattning eller kanske ännu mera till att omkullslå alla försök i denna vägen.

Men denna fråga måste äfven ses från en annan synpunkt och från en synpunkt, som kanske väger ännu mera än den nyss nämnda. Jag vet icke, huru stort afseende man bör fästa vid några talares yttranden här, att denna industri skulle endast kunna trifvas i Malmöhus län eller i de sydligare och varmare delarne af riket. Jag undrar, om den icke också skulle kunna hafva en framtid för sig i en stor del af det öfriga landet. Jag anser, att detta ganska väl kan ifrågasättas, och tror att så verkligen en gång kan blifva förhållandet. Skulle så vara, att hvitbetsodlingen icke kan trifvas på annat ställe än i Malmöhus län, anser jag frågan snart vara afgjord, ty att hafva en särskild lagstiftning för en enda fabrik i landet kan väl icke vara meningen, utan den måste väl då finna sig i att drabbas af samma öde som träffat andra liknande fabriker. I detta fall delar jag talarens på göteborgsbänken mening och skulle, om vi för att hålla denna enda fabrik vid lif behöfde offra så stora summor som här talats om, men fabrikationen icke hade någon framtid för sig, således gerna se, att den så godt först som sist slutade. Men jag anser att det är möjligt, att denna industri kan växa till och bestå äfven i andra delar af vårt land. Ordföranden i Bevillnings-Utskottet, hvars ord vi alla så gerna lyssna till, yttrade, att erfarenheten visat, att det i synnerhet är på höstsidan betorna taga socker till sig. Detta är sanning, men jag ber att dervid få fästa Herrarnes uppmärksamhet på några siffror, som här blifvit framlagda för oss och som innehålla sanning, äfven om de i viss mån synas strida mot hvarandra. Å ena sidan hafva vi hört, att hvitbetor ega ända till 16 procent sockerhalt, vanligen 13, 14 eller 15 procent, men det kan gå upp ända till 16 procent. Man kan dock icke vinna mer än 7 å $7\frac{1}{2}$ procent socker af dem. Här har visserligen upp-

*Ang. hvitbets-
sockertillverk-
ningsafgiften.*
(Forts.)

Ang. hvitbets-
sockertillverk-
ningsafgiften.
(Forts.)

gifvits ända till 10 procent, och äfven denna uppgift kan vara riktig, ty det beror på, om man menar raffineradt socker eller endast sockermassa. Men det är det egendomliga förhållandet, att, om man låter betorna stå något in på hösten och icke skördar dem i rätt tid, afsätta de så kalladt »nicht zucker», det vill säga det bildar sig en sockermassa, som icke kan förädlas genom fabrikation. På den ort, der jag egnade min verksamhet åt sockertillverkning, skördade man betorna tidigt på hösten, om jag icke misstager mig redan den 20 Augusti, emedan det socker, hvitbetorna då innehöllo, var lättare reducerbart och kristalliserade lättare än det socker, som bildades senare på hösten. Detta tyder på, att äfven andra trakter af landet, der man har en kortare sommar eller saknar de långa höstarne, böra kunna producera hvitbetor till socker.

Jag skall icke vidare uppehålla Kammaren, och jag har endast velat yttra detta, emedan jag anser, att ifrågavarande industri bör upphjelpas, i händelse den kan upphjelpas. Då här nu föreligga så många förslag, som alla gå i den riktningen, att de vilja söka skydda denna industri, skulle jag helst vilja sluta mig till det, som i detta afseende går längst eller till Herr Lasse Jönssons förslag. Jag skulle helst önskat, att han vidhållit sitt första förslag i sin helhet, men då han återtagit sitt yrkande beträffande de senare punkterna, vill jag icke heller framställa yrkande på bifall till hans motion i sin helhet, utan yrkar bifall till Herr Lasse Jönssons senast framställda förslag.

Herr J. Johansson i Bergsäng: Ehuru jag inom Bevillnings-Utskottet biträdt den mening, som funnit ett uttryck i Herr Hedlunds senast framställda yrkande, vill jag nu af rent praktiska skäl yrka bifall till Utskottets förslag, sådant det föreligger. Utom det att Första Kammaren redan med stor majoritet antagit Utskottets förslag, synes det mig, som om man genom ett bifall till detsamma skulle kunna påräkna att under de närmaste fem åren få på detta område njuta fred.

Jag vill erinra Kammaren om, att det förslag, som nu senast af Herr Lasse Jönsson formulerats, ehuru deri visserligen bibehålles nu gällande lägre beskattning på hvitbetssockertillverkningen, dock har den olägenheten med sig, att denna beskattning kan, så snart fråga derom väckes, blifva föremål för ändring. Inom Utskottet voro ursprungligen tvenne olika meningar gällande, och öfverläggningen rörde sig om, hvilketdera vore fördelaktigast att antaga, Herr Lasse Jönssons eller Herr Ola Anderssons förslag. Men då man icke kunde komma öfverens i afseende på de begärda frihetsåren, enade man sig slutligen om det förslag, Bevillnings-Utskottet framlagt. Bifaller Kammaren nu Utskottets förslag, torde det icke vara tu tal om att — för så vidt saken tages på det enkla, praktiska och nyktra sätt, hvarpå den bör tagas, och då det ju i alla fall är förhållandet att i vårt land för närvarande icke finnes mer än en enda hvitbetssockerfabrik, hvilken går med sådan fördel, att den förra året lem-

nade en ren behållning af ungefär 100,000 kronor — denna fabrik, om den endast åsättes den beskattning, Bevillnings-Utskottet här föreslagit, skall fortfarande komma att bära sig.

Ang. hvitbetssockertillverkningsafgiften.

(Forts.)

För att nu icke vidare trötta Herrarne med några kalkyler och för att i min mån söka förekomma den splittring, som synes blifva följden af de många olika yrkanden, som här framstälts, upprepar jag min hemställan om bifall till Utskottets förslag i första punkten.

Herr Vallenius: Jag vill endast tillkännagifva, att jag hyser mycken motvilja för accis på den inhemska hvitbetssockertillverknigen, och jag gillar således till alla delar det, som anförts af den ärade representanten på skånebänken för nedsättning af denna accis. Den jord, hvarpå hvitbetorna odlas, är redan nu så högt beskattad, att jag tycker äfven deri kan ligga ett skäl emot denna högre accis. Detta torde äfven vara Herrarne väl bekant; och jag vill icke längre upptaga Kammarens tid i denna fråga, utan har endast skolat tillkännagifva min ståndpunkt i afseende på densamma. Jag önskar således, att denna accis nåtte så mycket som möjligt nedsättas, och skall derfor sluta mig till dem, som yrkat accisens nedsättande till lägsta möjliga belopp. Hufvudsakliga skälet för denna min ståndpunkt är, såsom jag redan nämnt, att den jord, hvarpå hvitbetorna odlas, redan är så högt beskattad, att den icke kan bära någon ytterligare förhöjning af onera.

Jag har intet vidare att tillägga i denna sak.

Herr Chr. Christensson: Med anledning af ett par yttranden, fälda af den ärade talaren på göteborgsbänken, skall jag be att få säga några ord.

Herr Hedlund yttrade till en början, att hvitbetor med fördel kunna odlas endast inom det bördiga Skåne. Ehuru jag ingalunda betviflar, att Herr Hedlund med denna likasom med snart sagdt alla frågor är fullt förtrogen, vågar jag dock för min del hysa den åsigt, att hvitbetor med samma fördel kunna odlas inom åtskilliga andra provinser af vårt land, till och med i Upland, som i Skåne. Det är väl sant, att växtperioden är kortare i Upland än i sydligare delarne af landet, men af försök, som blifvit gjorda i närheten af Stockholm, har dock visat sig, att de hvitbetor, som der producerats, innehålla nära samma sockerhalt som de hvitbetor, som produceras i södra delen af Sverige. Detta har också en af motionärerne i denna fråga styrkt genom intyg från Landtbruksakademien. Ingenstädes blomstrar hvitbetodlingen mera än i trakten af Magdeburg; och det torde vara kändt, att jorden derstädes hufvudsakligen består af sandblandad mylla. Det har också visat sig, att äfven i vårt land trifvas hvitbetorna bäst på sådan sandblandad jord, såsom exempelvis är förhållandet i trakten af Landskrona.

Vidare yttrade Herr Hedlund, att denna industri vore onaturlig, därför att den behöfde skydd. Derpå vill jag svara, att denna

Ang. hvitbets-
sockertillverk-
ningsafgiften.

(Forts.)

näring erhållit skydd både i Tyskland och Frankrike, och således skulle den vara onaturlig äfven i dessa länder, som dock hafva ett mycket mildare klimat än Sverige. Jag vet icke, huruvida Herr Hedlund vill erkänna, att sockerröret är en naturlig planta på de Vestindiska öarne. Men jag ber att få nämna, att i Köpenhamn finnes en mycket ansedd firma vid namn Melchior & Son, hvilken på de Vestindiska öarne anlagt en storartad fabrik för att af socker-rör bereda råsocker. Emellertid började för några år sedan socker-odlingen å dessa öar att gå tillbaka till följd deraf, att den infödda befolkningen utvandrade till Amerika. Då ryggade likväl icke dan-ska riksdagen tillbaka för att på förslag af danska regeringen anslå en mycket stor summa för sockerodlingens upphjelpande. Hæraf ses emellertid, att andra länder med mera välvilja än vårt land behand-lat denna näring.

I Utskottets betänkande säges, att Landskrona sockerfabrik för-stördes genom vådeld, och att dess återuppbyggande mötte hinder från kommunalstyrelsens sida. Det är sant. Men ehuru det bolag, som egde denna fabrik, hade flere närbelägna egendomar, der fabri-ken kunnat med fördel återuppbyggas, så byggde bolaget ändock icke upp den förra anläggningen, utan anlade i stället en fabrik för raffi-nering af utländskt råsocker. Herr Ola Andersson yttrade, att vår enda inhemska sockerfabrik vid Arlöf står sig bra och gifver stor vinst. Ja, detta bestrider jag icke, men säkert är, att den nyss-nämnda fabriken vid Landskrona, som sysselsätter sig med raffine-ring af råsocker, gifver sina delegare i regeln dubbelt så stor behåll-ning som fabriken vid Arlöf. Det torde icke kunna förnekas, att 1869 års Riksdags beslut att med accis belägga denna näring var i viss mån orsaken till hämmandet af densamma, och jag ser i det beslut, som vid 1879 års riksdag fattades i frågan, ett erkännande af det ovisa i 1869 års beslut. Då jag emellertid icke vill deltaga i ett beslut, hvarigenom man hämmar denna industri, som, rätt be-drifven, kan vara af stor vigt för vår modernäring och hela vårt land till gagn, yrkar jag bifall till första delen af Herr Lasse Jöns-sons motion.

Herr C. A. Larsson: Jag vill endast helt kort yttra mig om de olika kalkyler, som blifvit uppgjorda af Herr Hedlund och mig, för att visa, att skilnaden i uppfattning oss emellan är allt för stor, för att våra åsikter skulle kunna sammanjemkas.

Jag skall vid mina beräkningar, liksom han gjorde vid sina, utgå från det antagandet, att 100,000 tunnland jord inom landet använ-das till odling af hvitbetor. Nu veta vi af erfarenheten, att det gifves jord, som är så tjenlig till hvitbetsodling, att den afkastar ända till 400 centner per tunnland. Men jag vill nu endast an-taga, att jorden i medeltal lemnar 200 centner hvitbetor på tunn-landet; och jag erhåller då på 100,000 tunnland 20 millioner cent-ner hvitbetor. Om hvarje centner hvitbetor antages gifva 7 skålp.

socker, får jag således 140 millioner skålpund socker på dessa 100,000 tunnlanden. Beräknar jag nu vidare att detta socker betalas med 40 öre för hvarje skålpund, blir det på denna jordrymd en afkastning af icke mindre än 56 millioner kronor. Odlar jag deremot, såsom Herr Hedlund föreslog, hvete på dessa 100,000 tunnland i stället för hvitbetor, kan jag genom en sådan odling, under antagande att hvarje tunnland afkastar i medeltal 6 tunnor, och att jag erhåller 20 kronor i betalning för hvarje tunna, icke uppbringa jordens afkastning till högre belopp än 12 millioner på dessa 100,000 tunnland. I ena fallet således 56 millioner emot 12 millioner i det andra; så ställer sig kalkylen, och det äfven under för hveteodlingen gynsamma förhållanden. Man invänder, att det åtgår långt mera tid och arbete för hvitbetornas beredning för sitt ändamål, deras rensning och gallring än till hvetets. Men jag erinrar deremot, att härtill kan användas personer, som på annat sätt icke kunna vinna någon arbetsförtjenst, såsom gossar, gummor och småflickor, hvilka kunna uträtta detta arbete lika väl som stora personer, och detta gör, att jordegaren, på samma gång han sjelf får en god afkastning af sin åker, äfven blifver i tillfälle att gagna sin kommun, genom att gifva god arbetsförtjenst åt personer, som eljest icke skulle hafva någon dylik. Sår jag åter hafre på dessa 100,000 tunnland jord, får jag, äfven om jag beräknar priset på hvarje tunna hafre till tio kronor, ändå icke högre afkastning af jorden än till värde af 6 millioner kronor. Sålunda om jag sår hafre i stället för hvitbetor, gör det en skillnad i den antagna arealens afkastning af 50 millioner kronor. På grund af alla dessa förhållanden anser jag det ock förenadt med så stor fördel för vårt land, om den nu ifrågavarande industrien kunde komma till utveckling inom landet, och just den påpekade ofantliga skillnaden i värdet af afkastningen emellan hvitbets- och hafreodling har hos mig stadgat den öfvertygelsen, att man ingalunda gör landet någon tjenst genom att söka förqväfva denna industri i sin linda. I sammanhang med min beräkning af 12 millioner kronors afkastning af den exempelvis antagna jordrymden af 100,000 tunnland vid hveteodling torde derjemte böra erinras, att jorden vid en dylik odling måste regelbundet ligga i träde. Således torde den ärade talaren på göteborgsbänken ursäkta mig, om jag fortfarande är af den öfvertygelsen, att det för jordbruket är till största fördel att jorden användes till hvitbetssockerodling, förutsatt nemligen att afsättning för hvitbetorna är med lätthet att tillgå; och jag upprepar nu hvad jag yttrade på förmiddagen, att jag icke vill vara afundsjuk, om dylik odling endast i Skåne kan med framgång bedrifvas, ty om skåningarne frambringa hvitbetor på sin åker, så få vi i andra delar af landet med desto större lätthet försälja den säd, som skördats å våra åkrar. Sålunda skulle det i alla händelser lända till stort gagn, om den förevarande industrigrenen komme till utveckling.

Ang. hvitbetssockertillverkningsafgiften.
(Forts.)

Ang. hvitbets-
sockertillverk-
ningsafgiften.
(Forts.)

Herr Sjöberg: Det torde tillåtas mig att för en kort stund få deltaga i det lilla hvitbetssockerkrig, som med korta tiders uppehåll räckt ända sedan 1867 års riksdag. Jag kan i viss mån ega rätt dertill, när jag, ehuru icke odlare af hvitbetor och ej heller tillverkare af hvitbetssocker, likväl haft åtskilligt att syssla med lagstiftningen i ämnet.

Till en början vill jag tillåta mig att göra en erinran mot en talare, som nyss hade ordet, nemligen Herr Christensson, hvilken lade en föregående talare på göteborgsbänken, Herr Hedlund, ord i munnen, som jag åtminstone icke hört Herr Hedlund uttala. Det var nemligen icke han, utan ordföranden i Bevillnings-Utskottet, Friherre Fock, som på förmiddagen fälde det yttrande — hvilket, om jag ej hörde riktigt, Herr Christensson icke fann vara fullt befogadt — angående det väl temligen allmänt erkända främsta och oundgängliga vilkoret för odlingen af hvitbetor.

Medan jag nu är inne på anmärkningarnes område, vill jag också tillåta mig göra en anmärkning, som måhända är mera på sin plats, den anmärkningen nemligen att det synes mig icke vara så alldeles berättigadt att i en allvarlig diskussion framkomma så satsar och påståenden, på hvilka man sjelf icke tror och på hvilka påtagligen icke heller någon annan tror. Man skulle vara, för att erinra om ett uttryck, som Herr Jöns Pehrsson en gång för många år sedan fälde i denna Kammare — jag menar icke den Herr Jöns Pehrsson, som nu sitter här, utan den, som från denna Kammaré flyttat öfver till den Första — man skall vara bra »genomkorkad» för att ett enda ögonblick kunna hysa fiendtliga afsigter mot den svenska industrien och benägenhet att tillintetgöra den och att mörda hvarje begynnande näring med mera dylikt, som man till öfverflöd fick höra uttalas i denna Kammaré under loppet af förmiddagens diskussion i detta ärende.

Hvad sjelfva saken beträffar skall jag fatta mig temligen kort. Man har klandrat 1869 års Riksdags beslut i denna fråga. Jag vill i förbigående erinra, att en väsentlig faktor i detta beslut var just en man, som i den dåvarande representationen ansågs nästan ensam vara i besittning af de insigter och särskildt den erfarenhet, som fordrades för att bedöma denna fråga; och jag föreställer mig därför, att det icke med fog kan sägas, att 1869 års Riksdags beslut varit ovist eller omoget fattadt, ty det tillkom först efter långvariga öfverläggningar, som började 1867, fortsattes 1868 och slutligen 1869 ledde till det anmärkta beslutet.

Nu säger man, att den frihet från skatt, som för fyra år beviljades hvitbetssockertillverkningen, icke var för ändamålet tillräcklig, och att den beskattning, som år 1873 vidtog, var för hög o. s. v. Man kan emellertid alldeles icke visa, hvarken att inskränkningen af skattefriheten till den nämnda tidrymden eller storleken af den beskattning, som år 1873 inträdde, varit orsaken till åtskilliga hvitbetssockerfabrikers fall; en af dem gick redan före 1873 öfver ända.

Jag kan icke heller förstå, att lagstiftningen skall bära ansvaret för okloka åtgärder, som enskilda personer företaga sig; men huru man än må betrakta förhållandet härutinnan, är dock visst, att genom Herr Lasse Jönssons motion vid 1879 års riksdag åstadkoms ett uppskof i den progressiva beskattningen, och nu har Herr Lasse Jönsson vid denna riksdag yrkat, att man ytterligare skall stanna vid samma beskattning, $\frac{2}{5}$ -delar af råsockertullen, som sedan sex år varit bestående. Skilnaden emellan $\frac{2}{5}$ -delar och $\frac{5}{10}$ -delar är väl icke så synnerligen stor, men jag vill hemställa till den ärade motionären, huruvida icke, då hans förslag endast afser ett beslut som möjligen icke kommer att ega bestånd längre än ett år, han skulle bättre befordra det mål, till hvilket han och vi alla sträfva, genom att hellre ansluta sig till Bevillnings-Utskottets förslag, hvarigenom en trygghet och säkerhet skulle vinnas, som på annat sätt icke står att ernå. Jag ber motionären taga i öfvervägande, om det icke är en ovillkorligen riktig sats, att för näringar i allmänhet, och för en näring i sin begynnelse i synnerhet, trygghet i lagstiftningen är ett oundgängligt vilkor. Jag antager, att motionärens förslag i detta ögonblick har starka sympatier i Kammaren; jag antager vidare, att förhållandet kan vara så äfven en följande riksdag; men kan han verkligen våga hoppas och tro, att en dylik stämning äfven under alla följande riksdagar skall göra sig gällande? Om då ett omslag eger rum, har näringen utan tvifvel fått ett svårt slag. Bättre är ur alla synpunkter, att kapitalister, som vilja gifva förslag åt näringen, hafva att trygga sig vid vissa beräkningar, som kunna göras, derest Utskottets förslag godkännes. För min del är jag icke så alldeles vän af detta förslag. Jag skulle åtminstone vilja förkorta dessa beskattningsperioder och förminska dem från fem till tre år, såsom Herr Hedlund föreslagit; men jag skall ändå gerna biträda Utskottets förslag och detta — jag upprepar det — under förutsättning, att man derigenom skall bäst befordra den sak, man vill befrämja.

Herr Sven Andreasson: Det kan synas djerft att uppträda i denna fråga och yttra en motsatt åsigt till den siste talaren, då man verkligen riskerar att anses vara korkad, men för min del får jag bekänna, att jag ej kunnat fatta de skäl, som i denna fråga blifvit framlagda. Hela historien om hvitbetssocker-beskattningens statsekonomiska nytta är för mig obegriplig. Jag är fullt öfvertygad, att talaren från Göteborg drifves af varmt intresse och nit för vårt lands väl, men han har ej kunnat vidbringa mig den uppfattningen, att med denna beskattning några fördelar skulle vinnas. Jag har haft äran resonera med honom i saken både i dag och någon gång förut, men jag inser likväl ej nödvändigheten af denna beskattning. Ser jag i Betänkandet, så finner jag på sidan 4 de skäl angifna, hvilka föranledt 1869 års beskattning. Der står nemligen: »De skäl, som lågo till grund för 1869 års Riksdags beslut

Ang. hvitbetssockertillverkningsafgiften.
(Forts.)

angående beskattning af hvitbetssockertillverkningen, voro *dels* jordbrukets fordran, att hvitbetskulturen och hvitbetssockertillverkningen skulle betryggas mot ovissa och våldsamma beskattningsåtgärder, *dels* statsverkets fordran att icke gå miste om en bland sina betydligare inkomstkällor.» Den siste talaren har äfven framhållit, att det som först och främst bör eftersträfvast är *trygghet* i lagstiftningen, men det skulle ej, sade han, åstadkommas genom bifall till Herr L. Jönssons förslag. Men det förefaller mig, som om någon garanti i detta fall ej står att vinna, äfven om Utskottets förslag bifalles, ty vi hafva årliga riksdagar och tvenne rubbningar i denna lagstiftning hafva redan egt rum sedan 1869. Man må besluta det ena eller andra, så finnes likväl ingen säkerhet för nya rubbningar. Utskottet fortsätter: »Man förestälde sig, att farhågan för dylika beskattningsåtgärder skulle afhålla från att egna sig åt en industri, som, i afseende på sjelfva betodlingen, erfordrade längre tid för ernäendet af gynsamma resultat, och, i afseende å sockertillverkningen, fordrade nedläggandet af betydliga kapital uti de därför behöfliga verk och inrättningar.» Man vill med andra ord säga, att här är fråga om en onaturlig näring. Vi skola sätta oss till förmyndare för dem, som vilja idka denna fabrikation, och hindra dem från detta företag.

Vidare är det sagdt, att staten behöfver denna skatt, men jag kan icke se annat än att, om staten nödvändigt vill utkräfvast denna skatt, sockerförbrukaren får betala ej blott skatten till staten, utan sockret med till utlandet. Jag har alltid ansett, att denna beskattning ej är billig och rättvis. Derför har jag nu velat inför Kammarren uttala denna min åsigt och skulle helst se, om vi kunde stryka hela beskattningen på hvitbetssockertillverkningen, men jag skall för närvarande stanna vid att förena mig i Herr Lasse Jönssons förslag.

Herr Danielson: Jag har med afsigt dröjt att begära ordet till dess jag sett att inga talare ytterligare begärt ordet. Jag hade nemligen tänkt, att flere representanter på skånebänken skulle yttra sig. Som Herrarne väl minnas, uttalade många bland dem för några dagar sedan ganska skarpa protester mot skydd i allmänhet för våra näringar. Särskildt yttrade Herr Anders Persson, att om det ifrågasattes skydd för jordbruket, så undanbad han sig sådant på det bestämdaste och detta i mycket bevekliga ordalag. Jag väntade derför, att han äfven nu skulle uppträda mot föreliggande förslag; men han har ej gjort det, och jag måste då antaga, att han kommit på andra tankar, hvaröfver jag för min del icke vill klandra honom. Man kan nemligen ej neka, att icke här är fråga om skydd för jordbruket, ja till och med för Skånes bästa jord, ty, såsom östgötarepresentanten sade, fabrikanten betalar icke mera för betorna än han kommer ut med. Höjes beskattningen på sockertillverkningen, så betalar fabrikanten så mycket mindre för betorna,

och då jordbrukaren icke finner med sin fördel att odla betor, upphör han dermed, och då fabrikanten ej kan få denna råvara i den mängd som erfordras, måste han nedlägga sin fabrik.

Jag har velat framhålla detta för att få tillfälle att instämma i Herr Jönssons förslag.

Ang. hvitbetssockertillverkningsafgiften.
(Forts.)

Herr *F. G. Sandvall* förenade sig med Herr Danielson.

Herr And. Persson: Då den siste ärade talaren nu direkt framkallat mig, skall jag be att få förklara, att jag icke heller denna gång kan förena mig i talarens yrkande. Det längsta jag kan gå, är bifall till Utskottets förslag, och jag anser det alldeles tillräckligt. Då jag här om dagen yttrade mig i traktatsfrågan och dervid berörde frågan om skydd för näringarne och speciellt om jordbrukets skydd, talade jag om jordbrukets alster, hvartill jag i främsta rummet räknar spanmål, mjöl och gryn, om hvilket förut varit taladt. Jag vill icke precis räkna socker dit och anser för min del att det skydd, hvitbetsodlingen hittills åtnjutit, bör vara alldeles tillräckligt. Åtminstone vill jag icke gå längre än att bifalla hvad Utskottet tillstyrkt.

Härmed var öfverläggningen slutad. I enlighet med de meningar, som förekommit, gaf Herr Talmannen propositioner dels på bifall till Utskottets hemställan, dels ock på hvart och ett af de olika yrkanden, Herrar Lasse Jönsson, Grefve Sparre och Hedlund under öfverläggningen framstält; och förklarade Herr Talmannen sig anse den förstnämnda propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering blef begärd samt företogs, sedan till kontraposition antagits Herr L. Jönssons yrkande, enligt en nu uppsatt och af Kammararen godkänd, så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad Bevillnings-Utskottet hemstält i 1:sta punkten af Betänkandet N:o 5,

röstas Ja;

Den, det ej vill,

röstas Nej;

Vinner Nej, har Kammararen i förevarande hänseende beslutat i öfverensstämmelse med det förslag, som Herr Lasse Jönsson under öfverläggningen i ämnet framstält.

Omröstningen visade 82 Ja mot 101 Nej; i följd hvaraf Kammararen för sin del beslutit: »att den beskattning, som är ålagd den inom landet varande hvitbetssockertillverkningen, skall, utan någon

Ang. *hvitbetssockertillverkningsafgiften.* förhöjning, fortfarande som under de sex sistförflutna åren utgå med två femtedelar af den för hvarje år bestämda tullsats å utländskt råsocker af mörkare färg än N:o 18 af den i världshandeln gällande holländska standard.»
(Forts.)

Uti *punkten 2* hade Utskottet hemställt,

att, i händelse Utskottets i *punkten 1* gjorda hemställan blefve bifallen, § 1 i Kongl. Kungörelsen den 25 April 1879 måtte erhålla följande förändrade lydelse:

»För all tillverkning af *hvitbetssocker*, som från och med den 1 nästkommande Juli inom riket sker, erlägges tillverkningsafgift i förhållande till det utbyte i råsocker, som de för tillverkningen använda *hvitbetor* enligt den i § 2 bestämda grund antagas hafva lemnat; och skall denna afgift till den 1 Juli 1887 utgöra fem tiondedelar af gällande tullsats för utländskt råsocker af mörkare färg än N:o 18 af den i världshandeln antagna holländska standard.

Beträffande denna hemställan yttrade

Herr Lasse Jönsson: Då den nu föredragna *punkten* icke står i förening med det beslut, Kammaren nyss rörande första *punkten* fattat, tager jag mig friheten yrka återremiss till Utskottet, på det att denna punkt der må kunna erhålla den förändrade lydelse, som af Kammarens nämnda beslut kan föranledas.

Vidare anfördes icke. Kammaren återförvisade *punkten* till Utskottet.

Punkten 3.

Utskottet hade i denna punkt föreslagit,

att § 2 i Kongl. Förordningen den 30 Maj 1873, hvilken paragraf för närvarande hade denna lydelse: »Det enligt § 1 beskattningspligtiga råsockret beräknas efter de för tillverkningen använda betornas vikt sålunda, att en centner råa (ej torkade) *hvitbetor* antagas lemna ett utbyte af sex och ett fjerdedels skålpund och en centner torkade *hvitbetor* ett utbyte af trettioett och ett fjerdedels skålpund råsocker», måtte erhålla följande förändrade lydelse:

»Det enligt § 1 beskattningspligtiga råsockret beräknas efter de för tillverkningen använda betornas vikt sålunda, att etthundra kilogram råa (ej torkade) *hvitbetor* antagas lemna ett utbyte af sex och ett fjerdedels kilogram och etthundra kilogram torkade *hvitbetor* ett utbyte af trettioett och ett fjerdedels kilogram råsocker.»

Efter uppläsning häraf anförde:

Herr Helander: I en och annan författning, som utkommit under senare åren, hafva mått och vigt blifvit fortfarande uttryckta i det gamla systemet, oaktadt 1878 års förordning om antagandet af det metriska systemet. För min del har jag ansett detta något oegentligt, men det kan hafva någon förklaring deri, att metersystemet icke skulle allmänt behöfva tillämpas förr än år 1889.

Ang. hvitbetssockertillverkningsafgiften.
(Forts.)

Här säges emellertid, att man skall använda metersystemet, men då kan jag icke rätt förlika mig med, att man skall dela kilogram i vanliga bråk i stället för i decimalbråk, hvilket ju varit det rätta. Detta vore i sig sjelf en småsak, om det endast gälde enskilda personer, men det synes mig icke alldeles så, då fråga är om en allmän författning. Det kan nemligen lätt leda till villervalla, om uti en författning kilogram delas uti decimalbråk, men uti en annan i vanliga bråk. Det synes mig då varit bättre att äfven här begagna den gamla vigtindelningen, ty derigenom inträffade icke något värre än att, då år 1889 gick in, fick man här likasom i andra förordningar vid tillämpningen göra förvandling till det nya systemet. För min del tror jag således det vore bättre, att icke här göra någon förändring alls, utan behålla paragrafen med oförändrad lydelse. Då emellertid jag icke kan annat än medgifva, att det vore rättare att numera i allmän författning sätta ut mått- och vigtbestämmelser efter metersystemet, vill jag tillstyrka förändringen, om den fullständigas. Gör man icke detta, utan begagnar samtidigt både decimal- och vanligt bråk, skall det endast åstadkomma villrådighet. Den stora allmänheten vet då icke, om den skall använda det ena eller det andra; och detta kan åtminstone icke underlätta och befordra öfvergången till det metriska systemet.

Jag anhåller derför få föreslå den lilla förändring, att, i stället för att det nu står $6\frac{1}{4}$ och $31\frac{1}{4}$ kilogram, man i stället sätter in 6,25 och 31,25, i siffror uttryckta.

Herr Berg: Jag ber att få instämma i hvad den föregående talaren yrkat, emedan jag tror, att, om man vill öfvergå till det nya systemet, man bör göra det fullständigt och icke bibehålla en del af det gamla.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, biföll Kammarerna hvad Herr Helander sålunda yrkat. hvadan den af Utskottet föreslagna lydelse af paragrafen 2 i Kongl. Förordningen den 30 Maj 1873 blifvit af Kammarerna godkänd med den förändring, att uttrycken »sex och ett fjerdedels kilogram» samt »trettioett och ett fjerdedels kilogram» utbyttes mot: 6,25 kilogram och 31,25 kilogram.

Punkten 4.

Bifölls.

Om ändring i
lagen ang.
eganderätt till
skrift.

§ 2.

Föredrogs Lag-Utskottets Utlåtande N:o 24, i anledning af väckt motion om förändrad lydelse af 3 § i lagen angående eganderätt till skrift den 10 Augusti 1877.

Utskottet hade, med förordande af bifall till berörda motion, afgifven inom Andra Kammaren af Herr *S. Wieselgren* (motion N:o 1), i förevarande Utlåtande hemställt, att Riksdagen ville för sin del besluta följande:

Förordning angående förändrad lydelse af 3 och 21 §§ i lagen angående eganderätt till skrift den 10 Augusti 1877.

Häri genom förordnas, att 3 och 21 §§ i lagen angående eganderätt till skrift den 10 Augusti 1877 skola erhålla följande förändrade lydelse:

3 §.

Skrift, som författare låter samtidigt utgifva på olika och å titelbladet uppgifna språk, varde ansedd såsom på hvardera af dessa språk författad.

Har författare vid utgifvandet af skrift genom tillkännagifvande på titelbladet förbehållit sig utslutande rätt att föranstalta om öfversättning af densamma till ett eller flere uppgifna språk, och har han, inom två år från den tid skriften först trycktes, sådan öfversättning utgifvit; vare under fem år från nämnde tid annan förbudet att öfversättning deraf utgifva på det eller de språk, hvar till öfversättningsrätten sålunda blifvit förvarad.

21 §.

Vid tillämpning af de i 3 § 2 mom., 5, 7, 8, 9, 13 och 14 §§ gifna tidsbestämmelser inberäknas icke det kalenderår, under hvars lopp det förhållande inträffat, med afseende hvarå bestämmelsen meddelats.

Rörande detta förslag, mot hvilket Herrar Friherre *Hamilton*, *Lothigius* och *Hasselrot* inom Utskottet reserverat sig, anförde

Herr *Thomasson*: Lag-Utskottet har haft otur med föreliggande betänkande och den fråga som der afhandlas. När betänkandet först utdelades, befans, att genom någon obegriplig ouppmärksamhet vid renskrifningen af Utskottets bemställan derifrån hade bortfallit sista delen eller den, som afser ändring i 21 paragrafen af 1877 års författning angående eganderätt till skrift. Detta afhjelpes emellertid derigenom, att ett särskildt tilläggsblad utdelades, deri Utskottets

hemställan i sin helhet infördes. Efteråt har likväl uppmärksamheten blifvit fäst derpå, att den af motionären föreslagna och af Lag-Utskottet tillstyrkta ändringen i 3 paragrafen förutsatte en ändring jemväl i 10 paragrafen, för att det i sistnämnda paragraf stadgade ansvar skall blifva tillämpligt på den förseelse, som genom tillägget till paragraf 3 blifvit konstituerad. Nu kan visserligen denna lilla hänvisning till paragraf 10 genast beslutas, hvarom äfven det var mycket fråga i Första Kammaren, men då Första Kammaren genom votering, deri den förseglade sedeln gaf utslaget, beslutat, att betänkandet skulle till Lag-Utskottet återförvisas för att Lag-Utskottet måtte komma i tillfälle att formulera den ifrågasatta och nödvändiga hänvisningen, så tror jag det vara lämpligast, att äfven denna Kammar återförvisar betänkandet i detta syfte. Det är derom jag hos Herr Talmannen anhåller.

*Om ändring i
lagen ang.
eganderätt till
skrift.
(Forts.)*

Herr Rydin: Sedan den förste ärade talaren yrkat återremiss å detta betänkande, skulle man kunna anse det öfverflödigt att vidare yttra sig i frågan; men då jag för min del anser, att detta förslag icke är hjälpt med blott den förändring, som af vice ordföranden i Lag-Utskottet blifvit påpekad, så ber jag att få fästa uppmärksamheten på några andra omständigheter, som böra tagas i betraktande vid denna frågas bedömande.

Lagen angående eganderätt till skrift innehåller, såsom Herrarne veta, två ådelningar, den ena om skydd mot eftertryck, den andra om begagnande af skrifter för skådebanan. Om skydd mot översättning skall ega rum i ena fallet, så bör det väl finnas jemväl i det andra.

Vidare vill jag fästa uppmärksamheten på, att, om man skall åstadkomma någon lagförändring, hvarigenom man kunde få skydd mot översättning från svenska språket till andra språk eller tvärt om, och ej stanna vid en så betydelselös bestämmelse, som den nu ifrågasatta skulle vara, om den gälde endast för svenskar, så måste för att denna bestämmelse må erhålla internationel giltighet detta rättsförhållande ordnas internationelt. Detta kan ske på två sätt, antingen genom en konvention eller ock med tillämpning af paragraf 19 i nu gällande lag om eftertryck, som stadgar: »Lagens bestämmelser kunna, under förutsättning af ömsesidighet, af konungen förklaras delvis eller helt och hållet gälla äfven för annat lands medborgares skrifter.» Till följd häraf kan konungen utan särskildt aftal förklara, att lagen skall gälla äfven för ett främmande lands medborgare, naturligtvis under förutsättning af reciprocitet af det främmande landets lag. Om konungen nu meddelar en sådan förklaring, så uppstår ju ett internationelt förhållande och då är af vigt att förevarande fråga i hela dess sammanhang lagts under pröfning och att de så skilda lagbudena affattas på ett sådant sätt, att det icke gifver anledning till tvister och stridigheter, utan det blir klart och tydligt

Om ändring i
lagen ang.
eganderätt till
skrift.

ihvad det främmande landets undersåtar hafva rätt af fordra i afse-
ende på skydd mot öfversättning enligt svensk lag.

(Forts.)

Betrakta vi föreliggande förslag, finna vi, att det samma endast afser skydd mot eftertryck, och att deri icke talas om något skydd för dramatiska arbeten, deras öfversättande från svenska språket och deras uppförande på skådebanan, ehuru väl motionären i sin motive-ring stämplat såsom en dålig handling att ockupera ett utländskt dramatiskt arbete. Den som genomläser 13 paragrafen i lagen finner, att ett dylikt skydd ej kan erhållas på annat sätt än genom en sär-skild lagbestämmelse. Detta måste ovillkorligt också betraktas såsom en brist i förslaget. Vidare är det ett fel uti stiliseringen af det-samma som jag vill påpeka. Der heter det nemligen, att om »författare vid utgifvande af skrift genom tillkännagifvande på titelbladet förbehållit sig uteslutande rätt att föranstalta om öfversättning af den samma till ett eller flere uppgifna språk», så skulle han vara skyddad emot öfversättning till det eller de språk, som sålunda blifvit angifna. Nu veta vi dock att öfversättningar ganska allmänt bedrifvas på det sätt, att öfversättningen af t. ex. ett franskt arbete göres från en tysk öfversättning af det samma. Men sådan denna 3 paragraf är föreslagen, skyddar han icke en författare mot sådana öfversättningar i andra hand: öfversättaren kan förklara, att han öfversatt arbetet från tyska språket och går således fri. Vi veta, att förhållandet mellan England och Nordamerikas Förenta stater är sådant, att i de senare böcker, utan att tillåtelse dertill utverkas, utgifvas, som äro författade af engelsmän, och om då en engelsk författare på sin i England utgifna bok förbehållit sig uteslutande rätt till öfversättande af den samma, så skulle han dock, i fall skriften äfven utkomme på amerikanskt förlag, icke vara skyddad mot öfver-sättning enligt detta förslag, emedan öfversättaren skulle kunna. åbe-ropande paragraf 4, urskulda sig dermed, att han verkställt öfversätt-ningen från den amerikanska upplagan. Förslaget till ändring af 3 paragrafen borde därför omredigeras så, att en författare må vara skyddad mot öfversättning, vare sig den gjorts medelbart eller omedel-bart från originalet. Men det, efter mitt förmenande, största felet uti förslaget ligger deri, att det ej bereder skydd emot vissa tilltag, som äro ganska vanliga och innebära kanske den svåraste misshand-ling af främmande länders litteratur, nemligen stympade *bearbetningar* i öfversättning af utländska skrifter. Vi känna ju, huru romaner och noveller af utländske författare ofta förekomma hos oss i bearbetad form, dervid de blifvit betydligt förfuskade af öfversättarne, och emot dylika fuskverk finnes intet skydd i lagens bestämmelser, ty 10 para-grafen, som närmast skulle hafva afseende härpå, är dock icke, med sin nuvarande lydelse, tillämplig på bearbetningar från ett på främ-mande språk utgifvet arbete. Jag skall vidare be att få fästa upp-märksamheten på förslagets formella bestämmelser. Af Utskottets betänkande finna vi, hurusom det ursprungliga Kongl. förslaget till förordning i ämnet innehöll den bestämmelse, att författare, som

ville förbehålla sig rättighet att, med andras uteslutande, utgifva sin skrift i öfversättning på annat språk, skulle, bland annat, inom viss tid efter originalarbetets utgifvande, aflemna ett exemplar deraf till Kongl. biblioteket, från hvilket aflemnande den tid af två år, inom hvilken han, för att bevara sin öfversättningsrätt, måste hafva begagnat sig af den samma, skulle räknas. En dylik bestämelse är af viss vikt, emedan, om vi tänka oss förhållandena ordnade mellan Sverige och Tyskland, i hvilket sistnämnda land, såsom vi veta, en skrift, utgifven sedan den 1 Juli inträdt, dateras för det följande året, nyssnämnda tid af två år skulle, derest ett sådant stadgande icke finnes som det, hvilket på sätt jag nämnde var upptaget i det Kongl. förslaget, för en tysk skrift kunna utsträckas till två och ett halft år, hvilket icke kunde blifva förhållandet i fråga om en svensk skrift.

Vidare skall jag be att få fästa uppmärksamheten på lagens ofullständighet i det afseende att, i fråga om öfversättning af uppsatser, som förekomma uti främmande periodiska skrifter, till exempel »Revue des deux Mondes», inga bestämmelser finnas, hvarifrån tiden, under hvilken öfversättningsrätten finge göras gällande, skall räknas eller rörande rättigheten att göra sådana öfversättningar. I sistnämnda hänseende heter det väl i 5 paragrafen, att »utgifvare af periodisk skrift, så ock af skrift, som består af sjelfständiga bidrag från särskilde medarbetare, anses såsom skriftens författare, dock utan rätt att till sådan skrift lemnadt bidrag särskildt utgifva.» Men om nu utgifvaren icke har denna rätt, huru skall det då förhållas med afseende å meddelandet af tillstånd till öfversättande af ett sådant bidrag? Härom lennar förordningen ingen upplysning, hvarföre en omredigering af densamma äfven i detta syfte torde vara af nöden.

Nu kan det emellertid frågas, om, vid det förhållande att föreliggande förslag afser förändring af blott en enda punkt i förordningen, Lag-Utskottet eger rätt att, på grund af detta förslag i den inskränkta form, hvori det föreligger, föreslå sådana omfattande förändringar, som jag här framhållit såsom behöfliga. För min del tror jag, att det blir svårt för Utskottet, äfven om man anser det ega en sådan rätt, hvilket jag emellertid betviflar, just på den grund, att förslaget inskränker sig till ändring i blott en enda punkt. Och gifvet är, att, om man vill bereda skydd mot obehörig öfversättning, det icke kan vara tillfyllest med så obestämda föreskrifter, som de här i fråga varande, utan att dertill fordras ett sammanhängande helt, omfattande alla särskilda hithörande förhållanden. I följd häraf anser jag för min del nära nog en särskild lag till skydd mot öfversättning vara af nöden. Från den debatt, som i anledning af denna fråga år 1877 egde rum, minnes jag, hurusom då varande chefen för Justitiedepartementet ock antydde behofvet af en särskild lag om skydd mot öfversättning, om sådant skulle i lag upptagas. Slutligen bör särskildt fästas uppmärksamhet på det förhållande, att derest ifrågasvarande bristfälliga lagbud blefve antaget såsom lag, Kongl. Maj:t

Om ändring i lagen ang. eganderätt till skrift.
(Forts.)

Om ändring i lagen ang. eganderätt till skrift.
(Forts.)

skulle blifva bunden deraf i enlighet med paragraf 19 i nu gällande lag, så att han icke utan att infordra nytt beslut af Riksdagen kan ingå konvention med utländsk stat, som närmare och noggrannare bestämmer författares ömsesidiga internationella rätt till skydd för originalarbete mot öfversättning, utan måste nöja sig med denna föga tillfredsställande och till många konflikter lätt föranledande bestämmelse. Under sådana förhållanden tror jag, att saken behöfver utredas, hvilket jag föreställer mig enklast skulle kunna ske derigenom att Lag-Utskottet, i stället för att söka omredigera det föreslagna förslaget, hemställer om en anhållan hos Kongl. Maj:t att, efter ytterligare utredning i ämnet, till Riksdagen inkomma med ett förslag till lag om skydd mot öfversättning, hvilket sedermera skulle ligga till grund för vederbörliga konventioner, hvarefter särskild efter de främmande ländernas bestämmelser afpassad lag kunde utfärdas.

Det är endast dessa tankar jag velat uttrycka, såsom stöd för mitt yrkande om återremiss och för att angifva den riktning, hvori förslaget bör omarbetas.

Herr Gumælius: Det kan ingalunda vara angenämt för mig att uppträda i denna fråga, der jag ser mig nödsakad att motsätta mig en framställning af en högt aktad motionär, hvars syfte jag måste egna allt erkännande. Men med bästa vilja kan jag icke finna motionärens förslag vara välbetänkt, och icke heller är jag nöjd med att, såsom de två föregående talarne ifrågasatt, få det återförvisadt till Lag-Utskottet i syfte endast att undergå en större eller mindre omarbetning. Så mycket torde redan under den diskussion, som förekommit, hafva blifvit ådagalagdt, att det icke kan stanna vid en omarbetning inom Lag-Utskottet, som, enligt dess vice ordförandes förslag, endast går ut på att tillägga ett par siffror; utan måste förslaget allt undergå allvarsammare förändringar, om det möjligen skall kunna blifva antagligt.

Den näst föregående talaren har bland annat rigtat uppmärksamheten på den föreslagna tiden af två år, räknadt från det arbetet blifvit tryckt, inom hvilken tid författare deraf skulle åtnjuta skydd mot öfversättning, och dervid särskildt påpekat svårigheter vid tidsberäkning för arbeten med origtigt tryckår och för periodiska skrifter. Denna tid — i och för sig måhända något lång, i jämförelse t. ex. med den mellan Frankrike och Italien stadgade, hvilka begge länder, ehuru stående i så nära beröring med hvarandra. dock härutinnan nöja sig med ett år — fordrar i alla händelser förtydligande äfven med hänsyn till sådana böcker, som utkomma under en följd af år. Jag har t. ex. på min bokhylla ett arbete, som i särskilda delar under loppet af mer än tio år kommit mig till handa. Jag undrar just från hvilken tidpunkt öfversättningsrätten till ett sådant arbete skulle räknas, om från det år det samma börjat utgifvas eller från den tid då det afslutats. Det första alternativet är en orimlighet, ty då skulle ju öfversättningsrätten utgå innan sista

delen blifvit i original offentliggjord. Med det andra alternativet blefve öfversättningsrätten öfver höfvan utsträckt. Är meningen åter att beräkna öfversättningsrätten från de olika perioder, då de särskilda delarne blifvit befordrade till trycket, så blefve följden den, att i fall t. ex. i Frankrike tio år erfordrades för att utgifva ett arbete, samma långa tidrymd också skulle blifva nödvändig för dess öfversättning i Sverige. Hvert och ett af dessa alternativ synes olämpligt, men olämpligast att ingenting stadga, som kan lämpas på sådana fall.

Det heter i Lag-Utskottets föreliggande förslag: »Har författare vid utgifvandet af skrift genom tillkännagifvande på titelbladet förbehållit sig uteslutande rätt att föranstalta om öfversättning af densamma till ett eller flera uppgifna språk» o. s. v. Jag förmodar att Lag-Utskottet härvid med »uppgifna» tänkt sig språken *namneligen* uppgifna. Men då skulle det egendomliga förhållandet inträffa, att de utländske författarne — till hvilkas beqvämlighet mera än till de svenske författarnes detta förslag dock tyckes vara skrifvet — och hvilka äro vane att i uttrycken »*tous droits réservés*» eller »*all rights reserved*» se samtliga kontraherande nationers språk innefattade, skulle åläggas att dessutom å titelbladet utsätta, att öfversättningsrätten gälde jemte alla tillämpliga språk äfven särskildt och uttryckligen svenska språket. Är nu detta Utskottets mening, d. v. s. att nämnda bruk skall genom en lagbestämmelse i Sverige införas i den franska och engelska bokmarknadens seder, eller vill måhända Utskottet att uttrycket »uppgifna språk» medgifver att äfven det svenska anses vara inbegripet blott genom användandet af orden »*tous*» eller »*all*»? Den frågan torde böra klart besvaras.

Den föregående talaren nämde också något om ett ömtåligt ämne, nemligen bearbetningar. Jag föreställer mig, att det är omöjligt att på tillfyllstgörande sätt lagstifta om bearbetningar från främmande språk; men jag föreställer mig också å andra sidan, att, om så olyckligt skulle inträffa, att hvad här är föreslaget i lämpligare omarbetad form blefve lag, vi tvifvelsutan komme att få en mängd så kallade bearbetningar från främmande språk, i hvilka man öfversatte de främmande namnen med Bergström, Pettersson o. s. v., gjorde några förkortningar, samt ett eller annat tillägg, med hvilket allt man enligt min åsigt icke vunne något synnerligt.

På sidan 10 i betänkandet läses: »Nästan alla konventioner innehålla den bestämmelse, att en laglig öfversättning skyddas på samma sätt som original i det afseende, att ingen kan tillägna sig den utan medgifvande af öfversättaren, men att *dermed ingen är betaget att utgifva annan öfversättning af samma skrift.*» Det är egendomligt, att Utskottet från den upplysningen leder sig till det slut, att vi här i Sverige skulle, i motsats till det som »nästan alla konventioner innehålla», hindra personer att »utgifva annan öfversättning». Vill man verkligen, att vi i vårt lilla land skola, i motsats mot flertalet af de större länderna med de mera kända språken,

Om ändring i
lagen ang.
eganderätt till
skrift.
(Forts.)

Om ändring i lagen ang. eganderätt till skrift.
(Forts.)

anuse alla utländske författare skyddade mot öfversättningar, om de blott skrifvit på titelbladen det lilla ordet »all» eller »tous» eller dylikt.

Såsom man finner, hafva några reservationer anförts emot Utskottets hemställan. I betänkandet är ej angifvet, hvilken reservanternes mening varit, men den reservant. som står först bland dem, och hvilken inom Första Kammaran främst under denna riksdag plägat föra humanitetens talan dels till förmån för Lag-Utskottets tillstyrkanden, dels emot ett eller annat af dess afstyrkanden, har i den Kammaran yttrat sig äfven i denna fråga och således angifvit, hvilken reservanternes mening är. Han har neuligen ifrån sin jemförelsevis frisinnaade ståndpunkt yrkat rent afslag å Utskottets hemställan. För ögonblicket skall jag inskränka mig till att göra det samma, då jag anser, att hvad här är förslaget, om det blefve lag, skulle verka mera skadligt än till gagn för vårt lands literatur.

Jag har hört åtskilliga skäl anföras muntligen för förslaget utöfver dem, som innehållas i betänkandet. För närvarande skall jag icke upptaga dem till besvarande, utan afvaktar, att de framkomma under diskussionen i afton, då de väl torde från annat håll bemötas; i motsatt fall får jag väl åter taga till ordet. Men innan jag slutar, vill jag dock uttala min förvåning öfver, att då Lag-Utskottet dels i sina betänkanden, dels genom framstående utskottsledamöter i den ena och den andra Kammaran uttalat den mening, att man icke gerna borde mot båda Kammarne eller mot Regeringens föregående beslut yrka ändring i någon lag, samt det till och med påståtts, att, sedan ett förslag ogillats inom den ena Kammaran, det vore oskickligt att återkomma med motion i samma ämne, Lag-Utskottet ändå här föreslagit antagande af något, som åren 1876 och 1877 icke kunde godkännas af Högsta Domstolen, icke af någöndera Kammaran och icke af Kongl. Maj:t. Ur Högsta Domstolens då afgifna utlåtande vill jag uppläsa några rader, dem jag ber att få lägga Kammaran på hjertat. »Det finnes», säger Högsta Domstolen, »vara betänkligt och kunna lända vår egen literatur till allt för stort men, om skydd mot öfversättning till annat språk i vidsträcktare mån stadgas. Ett sådant skydd finge sin egentliga betydelse endast genom öfverenskommelser med främmande länder, och vid dessa öfverenskommelser skulle de öfvervägande fördelarne komma utlänningen till godo, men olägenheterna falla på den svenska allmänheten. För ett folk, hvars språkområde vore så inskränkt som det svenska, kunde icke ett band på öfversättningsfriheten undgå att verka hämmande för spridning af kunskap och upplysning. Behovet för ett sådant folk att fullständiga sin egen literatur med öfversättningar från utlandets bättre verk vore oändligt mycket större, än det som förefunnes hos folk med vidsträckt språkområde och betydligt rikhaltigare literatur än den svenska; och det kunde befaras å ena sidan att de utländske författarne skulle icke sällan fordra så höga arfvoden för rättigheten att i svensk öfversättning

utgifva sina arbeten, att vår inhemska literatur komme att under skyddstiden sakna mångt värdefullt utländskt arbete, och å andra sidan att de utländske förläggarna i allmänhet icke skulle bjuda de svenske författarne någon motsvarande godtgörelse för rättigheten att öfversätta svenska arbeten. Vid sådant förhållande syntes det icke vara rådligt antaga lagförslagets vidsträcktare stadgande om skydd mot öfversättningar af tryckt arbete. — — — Genom att lemna öfversättningsrätten i allmänhet fri, vunnes ock den fördel, att Sverige och Norge i det hänseendet komme uti lika ställning till utlandet.» Detta Högsta Domstolens yttrande vann, som sagdt är, år 1877 bifall af Kongl. Maj:t och Riksdagen; och jag hoppas, att det ännu måtte få så göra.

Om ändring i lagen ang. eganderätt till skrift.

(Forts.)

Jag yrkar således afslag å Utskottets hemställan.

Herr Wieselgren: Det anförande, som af den ärade talaren på upsalabänken hållits, påminner mig om ingenting så mycket som om det, att denna del af lagstiftningen utmärker sig för sin rikedom på svårlösta frågor, och jag tror, att, om den ärade talaren har satt sig in i densamma genom studium af de många kommentatorer, som upptagit till behandling de olika ländernas lagstiftning i detta ämne, så skall han kunna öka sin förteckning på invecklade spörsmål med en ofantligt mycket större mängd sådana, än dem, vid hvilka han nu stannat. Det är nemligen en känd sak, att ju ideellare ett lagstiftningsmaterial är, desto svårlöstare äro de frågor, som den praktiska verkligheten ställer upp till besvarande. Det skulle också vara mig omöjligt, åtminstone mer än svårt, att här »på rak arm» uppgifva en lösning af de olika svårigheter, hvilka den ärade talaren påpekade; och jag har så mycket större skäl att säga detta, som jag sedan den tid, då jag vid 1877 års riksdag hade äran deltaga i Lag-Utskottets behandling af Kongl. Maj:ts då framlagda proposition i ämnet, hvilken sedan den 10 Augusti samma år varit lag, har i lifligt minne alla de frågor, som då uppställes i Utskottet för att få sin lösning genom vare sig ändring i eller tillägg till det då framlagda lagförslaget. Så vidt jag var i stånd att uppfatta de anmärkningar, som den ärade talaren uppräknade, tillhörde äfven de kretsen af dem, som förevaro inom 1877 års Lag-Utskott; och då den ärade talaren nämnde, att vissa hans frågor icke funnit något besvarande i lagtexten, ber jag såsom orsak härtill få påpeka, att 1877 års Lag-Utskott efter långvarigt debatterande stannade vid den åsigten, att dylika frågor icke borde i lagtexten besvaras, utan genom jurisprudenten i hvar särskildt fall upptagas till utredning; i annat fall skulle lagen svällt ut till en stor volym. Utskottet ansåg, liksom Kongl. Maj:t gjort i sitt lagförslag, att man borde inskränka sig till att fastställa vissa allmänna regler, vissa rättsgrundsatser, efter hvilka domaren i tvistiga fall finge efter sitt bästa förstånd förfara. Särskildt ber jag få påpeka, hurusom den anmärkning, hvilken den ärade talaren framställde såsom den väsentligaste,

Om ändring i
lagen ang.
eganderätt till
skrift.
(Forts.)

redan erhållit sitt svar — ehuru det tydligitvis icke är tillfredsställande för honom — genom stadgandet i 10 paragrafen af gällande lag, der det heter: »Ej varder eftertryck lofligt därför, att oväsentliga ändringar, förkortningar eller tillägg vidtagas.» Hvilka äro nu oväsentliga ändringar, förkortningar eller tillägg? Hvad skall i dylika fall såsom lofligt anses? Det får *jurisprudensen* afgöra. Sådant kan omöjligen i lagen stipuleras; det må blifva lagtillämpningen, som får göra det.

Sanime ärade talares tvifvel, huruvida Utskottet skulle vara grundlagsenligt befogadt att upptaga hans frågor till besvarande, om vid närmare granskning ett tillägg till det förevarande lagförslaget, sådant det i motionen framlagts, skulle anses erforderligt, anser jag vara bemött genom hänvisning till 53 paragrafen i Regeringsformen, der det heter, att Riksdagen skall tillsätta, bland andra, ett Lag-Utskott, för att *utarbeta* de från Kamrarna remitterade förslag till civil-, kriminal- och kyrkolagarnes förbättring. Om Lag-Utskottet icke skulle ega rätt att göra tillägg till ett i en motion framlagdt lagförslag, skulle man omöjligen i den åberopade paragrafen kunnat begagna uttrycket, att Utskottet skall *utarbeta* dit remitterade förslag.

Jag har så mycket mindre någonting emot ärendets återförvisande till Utskottet, som det är alldeles klart, att i 10 paragrafen bör införas en hänvisning till paragrafen 3 mom. 2, för så vidt äfven detta moment skall kunna inordnas under ansvarsbestämmelserna i 10 paragrafen. Men jag kan dock icke underlåta att redan nu upptaga till bemötande något af det, som af den ärade talaren från Örebro anmärktes mot Utskottets förslag. Dervid är jag likväl i en viss förlägenhet, därför att jag ej rätt känner, på hvilka grunder han stödde sitt yrkande på afslag. För så vidt jag riktigt uppfattade hans yttrande, framstälde han därför icke annat skäl än hvad han anförde ur Högsta Domstolens före framläggandet af 1877 års Kongl. proposition i ämnet afgifna utlåtande. Jag vill då bedja att få mot detta yttrande helt enkelt erinra, att, ehuru för en konungens *Högsta Domstol* rättsprinciper väl borde vara i hufvudsaklig mån bestämmande, i det af honom citerade yttrandet ingenting talas om sådana, utan endast om hvad som är i praktiskt afseende nyttigt. För min del kan jag icke dela Högsta Domstolens uppfattning, hvilken den ärade talaren ju framstälde såsom sin, utan jag anser, att, äfven om en sak icke skulle vara synnerligt »praktisk» för ett litet folk, det dock finnes något, som står högre än det praktiska, och det är det rätta. Att tillvarataga och akta rätten torde dock i grunden icke vara så opraktiskt. Har därför vår rättsuppfattning under de senaste fem åren hunnit så långt, att vi erkänna författarerätten, äfven då det gäller öfversättningar, då finner jag intet skäl hvarför Kammaren ej bör godkänna det framlagda förslaget. Stå vi åter qvar på den nära halfbarbariska ståndpunkten, att vi visserligen finna uppfattningen om författarerätten i afseende å öfversättningar begriplig hos de nationer, som hunnit längre i utveckling än

vi, men sjelfve ännu icke bry oss om den, emedan vi icke äro på det klara med dess inverkan å vår ekonomi, nåväl, då må vi afslå förslaget. Den tid skall ovilkorligen komma, då vi hunnit så långt, att vi måste sätta det »praktiska» under det rätta; och för min del hoppas jag att, äfven om det visar sig, att vi ännu icke hunnit det, det dock icke må dröja så länge, innan en fortgående utveckling af våra rättsbegrepp fört oss till målet.

Jag skall tills vidare inskränka mig till hvad jag nu yttrat, och instämmer i det af vice ordföranden i Lag-Utskottet framställda yrkandet om återremiss.

Herr Rundgren: Herr Talman! Motionären har sjelf vid detta tillfälle erkänt, att nu förevarande ärende innebär en rikedom af svårlösta frågor. Nu gäller att undersöka, huruvida han och Utskottet genom sitt förslag lyckats att lösa någon af dessa svårlösta frågor. Enligt mitt förmenande har detta icke lyckats; och de båda förste talarne, hvilka yrkat återremiss, hafva tydligen ådagalagt, att förslaget lider af väsentliga brister, hvilka göra dess antagande i oförändradt skick omöjligt.

För min del instämmer jag med den talare, som yrkat bestämdt afslag; och i motsats mot motionären finner jag inga andra argument erforderliga mot detta förslag, vare sig sådant det nu föreligger eller sådant det genom en återremiss kan blifva, än de af Högsta Domstolen år 1876 uttalade. Vid 1877 års riksdag, således endast för sex år sedan, yttrade dåvarande Justitiestatsministern, att rättsuppfattningen i afseende på denna fråga då ännu icke var så utvecklad, att man kunde antaga ett förslag i denna riktning. Men nu menar motionären, att sedan 1877 rättsmedvetandet i fråga om denna sak vunnit en så stark utveckling, att man kan utan betänkanke antaga hvad som då hvarken från regeringens eller Riksdagens sida kunde gillas. För att bestyrka den under tiden skedd utvecklingen af rättsmedvetandet anför han tvenne skäl, först och främst att fall inträffat, då förläggare, som utgifva öfversättningar från ett främmande språk, gifva tillkänna på titelbladet, att det sker med författarens medgifvande. Men månne detta kan tjena till bestyrkande deraf, att rättsmedvetandet blifvit utveckladt? Är det icke snarare en ren affär från förläggarens sida? Han vill derigenom helt enkelt utestänga möjligen befintliga kompetitorer i frågan, och hans rättsmedvetande i detta fall torde kunna betecknas såsom simpel egen nytta. Lika betydelselöst är motionärens andra skäl för åsigten om rättsmedvetandets utveckling i detta hänseende — och fler än två skäl äro icke i motionen anförda —, att nemligen det anses nästan som en dålig handling, om någon i fråga om dramatiska arbeten gör en öfversättning utan att hafva erhållit tillåtelse af eller ingått i underhandlingar med den främmande författaren. Men detta skäl är taget ur luften, ty enligt min öfvertygelse, anses sådant alldeles icke såsom någon dålig handling. Alla våra

Om ändring i lagen ang. eganderätt till skrift.
(Forts.)

Om ändring i
lagen ang.
eganderätt till
skrift.
(Forts.)

teatrar begagna ju detta medel, till och med vår Kongl. teater, om hvilken jag tviflar att den sätter sig i kommunikation med författare på främmande språk. När nemligen man finner något i utlandet som slår an, låter man helt simpelt öfversätta det, utan att göra sig några samvetsbetänkligheter. Hvad beträffar dramatiska arbeten är dessutom en vigtig omständighet att observera, nemligen det förhållandet, att framgången beror icke allenast på sjelfva beskaffenheten af det dramatiska arbetet, utan i högst väsentlig grad på framställningen deraf. Det är ju derföre man i fråga om det dramatiska kan tala om att en aktör eller en aktris *skapat* en roll. Att ett sådant arbete tager favör, kan alltså bero lika mycket och kanske ännu mer på förtjensten hos den inhemske artisten, som framställer det, än på den främmande författaren, och alltså kunna vi med mycket lugu utstryka det skälet för rättsmedvetandets utveckling, att det anses nästan som en dålig handling, om man på svenska scenen framställer ett dramatiskt arbete utan att rådfråga författaren.

Hvad för öfrigt beträffar rättsmedvetandet, så kan det naturligtvis icke betyda annat än medvetandet eller känslan af hvad som är rätt. Då frågar jag: Skall man verkligen betrakta andens arbete — ty de literära produkterna äro ju ett andens arbete — såsom en hela verdens tillhörighet eller såsom författarens exklusiva tillhörighet? Mig synes, att i samma ögonblick en författare låter sitt arbete utgå i verden, i samma ögonblick har han gjort det till en hela verdens tillhörighet. Skall det nu anses sårande för rättsmedvetandet, att jag här i ett litet land söker tillegna min nation hvad jag anser vara dugligt inom de andra nationernas literära verld? Skall jag betrakta författaren såsom en handelsman, med hvilken jag måste köpslå för att göra min egen nation delaktig af de tankar, hvilka af honom blifvit framställda. För min del erkänner jag, att jag är långt ifrån att hafva ett sådant rättsmedvetande. För öfrigt är det någonting högst märkligt, att samme motionär, hvilken i fråga om det literära, nemligen när detta literära utgår från utlandet, har ett så starkt utveckladt rättsmedvetande, låter sitt rättsmedvetande omtöcknas, då det gäller religiösa förhållanden inom eget land. Icke endast vid denna riksdag, utan äfven vid föregående har han *icke* funnit sitt rättsmedvetande såradt deraf, att personer — svenskar — uppträda med föredrag, som kunna anses leda till söndring i kyrkligt hänseende, till förakt för den allmänna gudstjensten och till undergräfvande af religionens helgd. Nej, långt derifrån; sådant skall man låta passera, det betyder ingenting! Hans rättsmedvetande såras icke af att personer uppträda, hvilka undergräfvat religionens helgd, under det såras deraf att man på vårt språk öfverflyttar de stora och ädla tankar, hvilka främmande nationers författare frambära. Motsägelsen är uppenbar och tyder derpå, att talet om rättsmedvetandet icke är annat än stora ord, som låta bra, men i sjelfva verket icke äro annat än foster af motionärens subjektiva ställning.

Jag sade nyss, att andens arbete bör vara en hela världens tillhörighet, och i det hänseendet måste jag säga att jag är frihandlare. Är frihandeln inom något område berättigad, så är det visserligen här. Hvad som skulle kunna ställas i någon jämförelse med det nu föreslagna är den så kallade patenträtten. Nu vill motionären, och Utskottet i likhet med honom, utsträcka patenträtten jemväl till det andliga arbetet. Man glömmer emellertid den stora åtskilnaden. Den som har nedlagt arbete och kostnad på att göra en uppfinning, och som således afser att genom denna uppfinning få ersatt hvad han nedlagt både af snille och omkostnad, bör också hafva rättighet att genom uttagande af patent, icke blott inom sitt eget land, utan äfven i främmande land, skydda sig mot ekonomisk förlust; men samma förhållande kan ej, enligt mitt förmenande, ega rum i afseende på det andliga arbetet.

Om ändring i lagen ang. eganderätt till skrift.

(Forts.)

Härmed har jag velat upptaga hvad motionären skrivit och talat med afseende på utvecklingen af rättsmedvetandet; och jag har med afsigt främst berört detta förhållande, efter som motionären sagt, att man i denna fråga icke har att afse det praktiskt kloka och nyttiga, i ty att öfver detta står det rätta. Nu vill jag öfvergå till det praktiska och framställer då frågan: hvad vill motionären och med honom Lag-Utskottet? Är det något, hvarigenom man verkligen främjar sitt lands bästa, eller kan man icke snarare säga att man genom antagandet af detta förslag nästan uteslutande befordrar de främmande ländernas författares fördelar?

Lag-Utskottet har gjort en historik i afseende å lagstiftningen i det förevarande ämnet och derigenom sökt lägga en grund för sitt förslag i afseende å vårt land. Men, mine Herrar, vi böra noga ihågkomma, att de stora nationerna, såsom England, Tyskland och Frankrike, gerna kunna träffa öfverenskommelser sins emellan i fråga om den literära eganderätten, emedan en hvar af dem deraf kan hafva samma fördelar. Så är dock icke fallet med Sverige, som är ett litet land med en fåtalig befolkning och ett ännu större fåtal författare. Skola nu vi, som ega ett språk, som icke ens är känt utom den Skandinaviska nordn, och som således icke frestar till öfversättningar, vara så ädelmodige, att vi säga till hela världens nationer: vi åtaga oss att icke utan författarens samtycke, så snart han gifvit till känna, att han vill hafva sin rätt bevarad, på vårt språk öfversätta hans arbeten. Vi lemna således alla nationer tillfälle att bevara sin literatur för oss och begära icke något annat i utbyte än att de icke heller öfversätta några arbeten från vårt språk, så vida författarne icke vilja gå in derpå.

Är detta klokt och förståndigt handadt, och kan det vara skäl att vi beröfva oss sjelfva den stora fördel, som ligger deruti att vi kunna tillegna oss hvad de stora nationerna med sitt rörliga lif och sin stora författareverksamhet kunna åstadkomma? Kan det vara något skäl att beröfva oss alla dessa fördelar, derföre att det möjligen

Om ändring i lagen ang. eganderätt till skrift. (Forts.)

kan finnas tre eller fyra författare hos oss, hvilkas arbeten en utlänning kan vilja öfversätta?

Här i vårt land är endast undantagsvis någon i den lefnadsställning, att han uteslutande kan sysselsätta sig med författareskap, just därför att publiken är så liten; men icke blifver denna publik större derigenom att författaren sätter på titelbladet, att han förbehåller sig, att arbetet icke får öfversättas till utlandet.

Vi veta huru dyrbara de utländska literaturalstren, i synnerhet de engelska, äro och huru svårtillgängliga de äro för den stora allmänheten. Det öfversättningsarbete, som nu under de sista 30—40 åren pågått här i landet, har dock uträttat så mycket, att vår literatur för jemförelsevis godt pris kunnat tillegna sig en massa vetenskapliga och nyttiga arbeten, hvilka eljest för den stora allmänheten icke skulle blifvit tillgängliga. Om man endast tänker på det stora arbetet »Uppfinningarnas bok», som på senare tider i öfversättning utkommit, se vi genast ett bevis derpå. Skulle en öfversättare hafva nödgats öppna underhandlingar med den eller dem, som utgifvit detta arbete, innan han kunde börja öfversättningen, skulle därför naturligtvis hafva fordrats ett stort honorarium, som betydligt ökat kostnaderna för arbetet.

Det är dessutom en annan omständighet, som för mig har ett särskildt intresse, och det är att vi för närvarande ligga allt för mycket i förläggarnes händer, och detta skulle ännu mera blifva händelsen, om detta förslag ginge igenom. Tänker man sig en fattig yngling, som ännu vistas vid universitetet eller nyss lemnat detsamma, så kan han, innan han ännu på annat sätt kan förskaffa sig sitt dagliga bröd, företaga sig att öfversätta ett eller annat arbete af värde och dermed åtminstone förtjena sitt knappa bröd. Detta skulle genom detta förslag totalt omöjliggöras, emedan han då först måste vända sig till den utländske författaren och höra hvad denne vill hafva för arfvode, och då skulle han oftast blifva urständsat att verkställa öfversättningen. Äfven den sidan af saken borde hafva tagits i betraktande.

Men det är äfven något annat, som jag vill framhålla. Så väl motionären som Lag-Utskottet säger, att under nu varande förhållanden är det den *usla* literaturen eller den, som icke har något värde, som öfversättes. Ja, om vi gå igenom bokförteckningarne öfver de alster, som utkommit, så måste vi erkänna, att det är ofantligt många öfversättningar, som utkomma, och kanske de flesta af dem icke kunna räknas till de bästa; men min öfvertygelse är, att, om detta förslag går igenom, om vi göra oss beroende af utlandet, då kommer just den *usla* och värdelösa literaturen hufvudsakligen att utsläppas. Ty det kan man väl säga, att det är endast när den stora allmänheten köper någonting, som det kan löna mödan att gifva ut detsamma, det vill säga, att då är det någonting att verkligen förtjena på. Men männe den stora allmänheten köper vetenskapliga arbeten eller, sådana, som fordra någon djupare tanke-

förmåga för att inhemta? Är det icke just den lösa och lätta literaturen, som mest sprides bland den stora allmänheten? Skall man nu betala höga honorarier till utländingen, så komma förläggarne naturligtvis att i främsta rummet uppsöka sådana arbeten, som smaka den stora allmänheten. Således är enligt mitt förmenande detta förslag så långt ifrån att utesluta den usla literaturen, att den derigenom snarare får en större utbredning än den nu har.

Då således hvarken rättsmedvetandet fordrar, att vi såsom en liten nation skola ställa oss i tullförhållande till alla främmande nationer och betala skatt till dem — den praktiska synpunkten visar oss gagnet af att på detta sätt beröfva vårt eget folk tillfälle till de kunskaper och den upplysning, som vinnes genom översättningar — kan jag för min del icke annat än på det bestämdaste yrka afslag å Lag-Utskottets förslag.

Herr Rydin: Den ärade motionären yttrade, att jag skulle hafva velat ställa idel svårlösta frågor uti förevarande ämne under debatt. Detta har jag dock icke gjort, utan hufvudsakligast den frågan: på hvad sätt skall lagen om eftertryck af skrift tillämpas vid skydd mot översättningar?

Det är gifvet, att, när man framkommer med en lagbestämelse, man visserligen kan öfverlåta åt jurisprudencen åtskilliga tolkningar af densamma, men nog bör väl åtminstone i en lag af denna beskaffenhet bestämmas omfånget och beskaffenheten af denna rätt. Således bör tydligen utsättas från hvilken tid skyddet bör beräknas, och derföre fäste jag uppmärksamheten på det förslag till bestämelse om skydd emot översättning, som innehölls i Kongl. Maj:ts ursprungliga förslag, som af Högsta Domstolen pröfvades. I det samma bestämdes en viss utgångspunkt för den tid, inom hvilken en översättning borde ske, för att författaren skulle vara skyddad, och voro olika tider bestämda i afseende på dramatiska och andra arbeten, äfvensom föreskrift gifven huru tiden skulle beräknas, då originalarbete utkommer i afdelningar. Likaledes är det af vigt att noga bestämma omfånget af det skydd, som skall gifvas, så att den, som gjort sig skyldig till brott mot lagbudet, ej kan undgå straff genom att visa, att hans översättning ej är gjord från det arbete, för hvilket skydd är taget i anspråk, utan från översättning på annat språk eller i annat land eftertryckt arbete. Allt dylikt bör noga bestämmas, så att man icke genom otydliga bestämmelser i detta afseende kan kringgå lagens föreskrift, och sålunda en författare, när han tror sig åtnjuta skydd mot översättning, kan finna sig gäckad på omvägar. Sådant kan lätt inträffa genom en otydlig redigering af lagen. Vidare bör det väl i lagen finnas bestämmelser ej allenast mot utgifvande af översättning på tryck, utan äfven emot uppförande af olagligen översatta dramatiska arbeten på skådebanan, men derom finnes ingenting i detta förslag.

Slutligen är att märka, att en ganska vigtig fråga ännu är all-

Om ändring i lagen angående rätt till skrift.

(Forts.)

Om ändring i
lagen ang.
eganderätt till
skrift.
(Forts.)

deles olöst genom detta lagförslag, nemligen den huru mycket eller hur stor del af ett arbete man har rätt att öfversätta, utan att göra sig skyldig till någon förbrytelse. Det är sant, att det är svårt att tolka stadgandet i 10:de paragrafen af nu gällande författning angående eganderätt till skrift, men der står dock tydligt, att man icke har rätt att eftertrycka en skrift. Fråga kan då uppstå, huruvida man har rätt eller icke att utgifva en bearbetad öfversättning af annans originalarbete. Ty paragraf 4 stadgar: »Den, som öfversätter skrift till annat språk, hafve för sin öfversättning, der honom ej enligt denna lag är förbjudet att öfversättningen genom tryck utgifva, den författarerrätt, som i 1 paragrafen är nämnd, en hvar obetaget att med enahanda rätt göra annan öfversättning af samma skrift.» Således ligger i 4:de paragrafen, jemförd med 10:de paragrafen, ett berättigande eller en utväg till att kunna öfversätta en skrift i bearbetad form och derigenom slippa undan ansvar.

Slutligen nämnde jag, att, då dessa frågor äro obesvarade i motionen, ja, icke ens vidrörts i den samma, det är klart, att Lag-Utskottet icke kunnat upptaga dessa nya frågor till behandling, då det är begränsadt till att yttra sig om hvad motionären föreslagit. Denna åsigt vidhåller jag fortfarande, ty Lag-Utskottet skall endast utarbета hvad motionären föreslagit och se till, att detta kommer i öfverensstämmelse med gällande lag, men Lag-Utskottet har icke något åliggande att gifva vidare utsträckning af ett noga formulerad förslag, än deri innehålles, och således uttala sig och väcka särskilda förslag i sådana frågor, som motionären icke tagit i betraktande, då han väckte sin motion.

Herr Wieselgren: Jag skall be att få upptaga till besvarande några af de föregående talarne gjorda anmärkningar mot Utskottets förslag.

Till en början ber jag då den ärade talaren på upsalabänken bemärka, att hans tvekan om icke här afsågos äfven skrifter, som skulle begagnas för skådebanan, måste bero på ett förbiseende af bestämmelsen i 13:de paragrafen af Kongl. förordningen den 10 Augusti 1877, der det heter att dramatiska och musikaliska arbeten icke få offentligan uppföras utan författarens samtycke. Det är således icke der alls fråga om eftertryck eller om att af trycket utgifva öfversättningar; och om den fråga han väckt har jag hvarken yttrat mig i min motion eller har det ens varit min mening att nu vidröra densamma. Den ärade talaren må ju medgifva, att boktryck och uppförande af skådespel äro tvenne skilda saker äfven från författningens synpunkt, hvilket man väl också genast finner vid genomläsande af de begge paragraferna 3 och 13. Om han också icke haft förtroende för min uppfattning i detta stycke, borde han väl ändå kunnat hafva det för 1877 års Lag-Utskott, som icke med ett enda ord berört den fråga, som den ärade talaren nu anser för förslagets godkännande så ofantligt vigtig, och det, ehuru hans anmärkning med

hänsyn till redan gällande bestämmelser i 3:e och 4:e paragraferna måste vara fullt ut lika befogad »för att förekomma missförstånd och kollision.»

Om ändring i lagen ang. eganderätt till skrift.

(Forts.)

Den ärade talaren på karlstadsbänken har genom hvad han yttrade i denna fråga gifvit mig ett intryck, som jag vill gifva luft åt, då jag säger, att jag beklagar att man nödgas höra sådan politik uttalas från det hållet. Man har större kraf på vissa personer än på andra, och jag tror mig med fullt skäl i detta fall kunna till Kammaren ställa den frågan: då detta sker på det färska trädet, hvad skall då ske på det torra? När man i hans ställning visar sig vid en rättsfrågas bedömande blind för allt, som kallas rättvisa och billighet, och icke vet att tala om annat än det som är praktiskt, klokt och nyttigt, då må jag säga, att väl en hvar med skäl kan känna sig bedröfvad. Hans uttalanden utmärkte sig för samma egenskaper, som preglat så många andra anföranden af samme ärade talare. Jag skulle taga Kammarens tid alltför mycket i anspråk, om jag steg för steg följde honom och sökte granska det å ena sidan visserligen sakrika innehållet, men det å andra sidan långt ifrån efterföljansvärda sätt, hvarpå han sammankedjar det ena motivet med det andra, så att det hela blir ett följdriktigt tanke Slut, men der den goda grunden i alla fall felas. Han påstod, att mitt antagande om rättsmedvetandets utveckling på senare tiden vore så godt som en barnslighet; och han påpekade såsom skäl för denna sin åsigt den omständigheten, att jag såsom motiv för min uppfattning af denna utveckling åberopat det faktum, att förläggare numera ganska ofta bruka å de utgifna arbetena utsätta att öfversättningen skett med författarens samtycke. Icke visar detta någon rättsmedvetandets utveckling, säger den ärade talaren; det betyder icke annat än att förläggaren derigenom vill skydda sig för konkurrens! Men jag vill fråga, om icke motivet för förläggaren att utsätta en dylik uppgift på bokens titelblad är, att han känner sig genom detta tillstånd från författaren *hafva vunnit bättre rätt* än andra, hvilka *icke* hafva sådant tillstånd? Och vill han med samma uppgift »skydda sig för konkurrens» — vittnar icke detta, att han jemväl är öfvertygad om att *sjelfva konkurrenterne erkänna* den rätt, som han genom den utsatta uppgiften förvärfvat? Ty det är ju blott på den förläggaren stöder sin särskilda befogenhet till arbetets utgifvande, sitt anspråk att dermed utestänga andra, hvilka annars enligt gällande lag äro fullkomligt lika berättigade som han att utgifva detta samma arbete. Om nu denna slutföljd är från min sida ett felslut, då må jag erkänna, att jag icke vet hvad som skall vara riktig slutledning.

Den ärade talaren gjorde också ett utfall mot mig på grund af min uppfattning af 1868 års förordning. Jag hade ju icke väntat mig något annat från detta håll, och jag skall låta honom vara ostörd i den glädje, som jag förmodar han kände vid att mot mig hafva måttat det styngtet. Något fog dertill egde han icke — men jag skall ej derom vidare yttra mig; frågan hör icke hit. Då han der-

Om ändring i
lagen ang.
eganderätt till
skrift.
(Forts.)

emot med ett visst förakt påstod, att *mitt* rättsmedvetande vore af den beskaffenhet att det ville hindra vår fria ockupation af »andens arbete», får jag säga att jag icke tror mig behöfva blygas därför. Han talade om andligt arbete såsom något absolut andligt, någonting som likasom flöge kring i luften, hvilket man efter behag kunde »hugga», utan att dermed göra någon annan det minsta förfång. Jag vågar likväl fråga: *hvems* är det der arbetet, *hvilken* andes är det? Det måste väl vara någon bestämd andes, någon i sinneverlden befintlig andes! Och då han talar om denna andes arbetsprodukt såsom en »hela världens tillhörighet», så frågar jag honom: hur skulle hela världen fått detta arbete, om icke genom någon *bestämd persons* verksamhet? Och — frågar jag vidare — kan en ensam person genom sitt arbete rikta en hel värld, har då denne person icke någon rätt till erkänsla af den värld, han riktat? Är det för mycket begärdt, att den man, hvilken, såsom den ärade talaren själf medgaf, med sitt arbete riktat hela världen, af samma värld också får den ersättning, som kan af hans arbete betingas?

Men, säger den ärade talaren, »på andens område är jag frihandlare!» Ja, man kan ju vara »frihandlare» på andens område, då man t. ex. uppår en årlig lön af 14,000 kronor och utan hinder af sina öfriga göromål lätt kan använda en stund då och då till utarbetande af något »andens arbete» — äfven om nu till äfventyrs den öfriga världen ej mycket bryr sig om att taga kännedom om denna sin nya tillhörighet! Men är skriftställaren en fattig man, som icke åtnjuter dylika fördelar, som icke har någon lön, men som har nedlagt mycken tid, möda och kostnad på att tillägna sig det kunskapsmått och hinna den utveckling, som behöfves för utförande af hans arbete, så vågar jag påstå, att saken för honom ställer sig något annorlunda. Och har jag använt tid och krafter för att producera ett arbete, må det väl icke förtänkas mig, om, då jag vet att denna sak både i det ena och det andra landet har sitt handelsvärde, jag begär att komma i åtnjutande af *någon del* af detta värde? Författarens lott är i alla fall vanligen den, att han får nöja sig med *minsta* delen af det värdet. Men då den ärade talaren framställde mig såsom svår och obillig i följd af mina pretentioner, att denne producerande »ande» må äfven på ifrågavarande sätt tillerkännas rättighet att af sitt arbete draga inkomst, så att han under sin existens i sinneverlden må kunna uppehålla sig, så ber jag att få åberopa en auktoritet, under hvilkens skydd jag vill ställa mig och hvilken icke ens den ärade talaren torde kunna jäfva — jag menar Martin Luther. Jag har här icke tillgång till hans åsyftade skrift; men jag skulle i så fall kunna derur framdraga ett citat, der han talar om dessa *tjufvar och röfvare*, som på hans tid drefvo omkring i hans tyska fosterland och tillagnade sig andras arbeten, så att, när författarne kommo för att hos förläggaren erhålla sitt arbetes lön, så svarade denne, att någon sådan kunde de icke få. Andra hade redan tagit den genom att på andra håll trycka af deras arbeten

— de rätte förläggarne fingo icke sälja dem och kunde således ingenting gifva. Det är vid en sådan erfarenhet denne rättrådige man, hvilken såsom vi veta hade ett ganska häftigt gemyth, blir så uppbragt, att han, utan känsla för att »andens arbete» är »hela världens tillhörighet», gifver ifrågavarande personer en lexa så skarp, att den sällan torde blifvit öfverträffad — det vågar jag påstå, ehuru jag nu icke är i tillfälle att citera den ordagrant.

Om ändring i lagen ang. eganderätt till skrift.
(Forts.)

Representanten för Karlstad frågade vidare, om det vore skäl, att vi beröfvade oss de fördelar, som vi nu åtnjuta, genom antagande af ett förslag sådant som det föreliggande. Jag skulle vilja öfversätta denna fråga sålunda: är det skäl att vi beröfva oss de fördelar vi nu ega derigenom att vi göra orätt? Ty dertill inskränker sig saken. Är författaren till ett arbete berättigad att af detsamma draga den vinst, han må kunna deraf erhålla, på samma sätt som hvarje annan upphofsman till ett arbete, t. ex. en snickare, hvilken förfärdigar ett bord, har rätt att behålla detta till dess någon annan kommer i besittning deraf på vilkor, som upphofsmaunen bestämmer, — är en författare, säger jag, på samma sätt berättigad att afyttra sina skrifter på de vilkor, han bestämmer, och sålunda af dem draga den vinst, den faktiska valuta han derigenom kan tillvinna sig, så blifver väl också häraf följd, att hvar och en, som beröfvar honom denna ersättning och utan hans medgifvande tillegnar sig hans arbete, gör honom orätt och beröfvar honom hans arbetsvinst i mer eller mindre mån. Nu torde man invända: Detta gäller i fråga om *originalarbeten*, men med afseende på *öfversättningar* gäller en annan lag! I fråga om dessa fordras ju nemligen ett särskildt arbete, innan originalskriften kan blifva tillgänglig för den publik, som endast i dess öfversatta form kan taga del deraf. Detta medgifver jag; för öfverflyttandet af ett arbete från ett språk till ett annat fordras ju något arbete; men detta arbete är af ett så ofantligt underordnad slag gent emot det, som författaren nödgats använda, att man nu mera i de flesta kulturländer icke anser sig kunna tillerkänna det någon sjelsständig betydelse och således icke heller med hänsyn dertill ifrågasätta författarens rätt. Den ärade talaren å karlstadsbänken känner sig naturligtvis icke bunden häraf — men är han lika obesvärad i motsvarande fall inom andra eganderättens områden? Om — för att taga en väl icke högstäm, men åtminstone begriplig bild — om någon vant sig vid att då och då taga upp ett fång potatis från grannens land, men denne, sedan varan börjat stiga i värde, skulle önska att sjelf få bestämma öfver den samna och protesterar mot grannens »frihandel» — anser man denne då vara försvaret med den för öfrigt fullkomligen rigtiga invändningen, att hvad han tagit dock ju icke kan njutas, utan att han använder möda och kostnad på dess vidare förarbetande — han måste ju skala och koka den, lägga salt i kokvattnet o. s. v., för att få den smaklig och njutbar, hvadan således den färdiga anrättningen måste vara hans och icke grannens. Ungefärligen på samma sätt resonera dock de,

Om ändring i
lagen ang.
eganderätt till
skrift.

(Forts.)

som från den omständigheten, att det fordras någon möda för åstadkommandet af en öfversättning, upphäfva författarens rätt till förmån för öfversättaren — eller, med andra ord, förklara att öfversättningsrätten bör vara fri. Jag vågar påstå, att rättvisan ej riktigt räcker till, när man på detta sätt söker vindicera den fria öfversättningsrätten.

Ett något för märkvärdigt påstående hade den ärade talaren från Karlstad, när det gälde för honom att uppvisa de samhällsvådliga följderna af att antaga ifrågavarande lagstadgande. Han sökte skjuta fram *den fattiges* fördel som motiv för afslag. Om man tänkte sig, sade han nemligen, en fattig yngling, som genom öfversättningar kunde förtjena sitt knappa bröd, så skulle han, om denna lag antoges, nödgas skriva till författaren för att begära rätt att göra öfversättningen; denne skulle då bestämma synnerligen dyra villkor, och det skulle derigenom blifva omöjligt för en obemedlad person att vidare begagna sig af detta förvärfssätt. Praktiken visar emellertid raka motsatsen. Nog blir brödet knappt för den der fattige ynglingen under nuvarande förhållanden, då, såsom känt är, öfversättningsarvodena nu äro ytterst små; men de äro det *derföre*, att, så länge den fria öfversättningsrätten existerar, ingen förläggare vågar betala en öfversättare det arvode, denne eljest skulle kunna betinga sig. Förläggaren kan ju aldrig vara säker på att icke en, två, tre eller ännu flere öfversätta samma arbete, och han måste alltid frukta att han, till följd af den konkurrens, som då komme att uppstå, icke skall få sina kostnader ersatta. Långt ifrån att denna lag skulle förminska möjligheten till förtjenst för »den fattig yngling», som ville försörja sig med ifrågavarande sysselsättning, skulle således tvärt om genom förslaget antagande möjligheten för honom att förtjena ett mindre knappt bröd betydligt ökas; ty först då skall en förläggare med någon grad af säkerhet beräkna icke blott sina kostnader, utan äfven sin möjliga vinst; först då skall han kunna bjuda ordentliga arvoden — och först då fordra ett *väl* utfördt arbete.

Ett annat påstående framställdes jemväl af samme talare; han sade, att om den fria öfversättningsrätten inskränktes, skulle just derigenom den *usla* literaturen få en kraftig utbredning hos den svenska allmänheten; ty denna köpte blott alstren af sagda litteratur, och endast för dessa skulle det därför bära sig att betala herrar författare de stora belopp, de för öfversättningsrätten skulle kräfva. Ja, detta är ju en sak, som kan vara möjlig, men dock *blott under den förutsättningen* att det svenska folket är mer än dåligt sjelf; och det är i sanning ingen artighet den ärade talaren säger det svenska folket, då han framkommer med det anförda påståendet. För min del betviflar jag likväl en sådan följd af den fria öfversättningsrättens inskränkande. Icke heller tror jag något skäl förefinnes för de der farhågorna, att herrar författare skulle vara så okloka, att de icke vore i stånd att beräkna hvilket pris en marknad kan betinga. Att t. ex. en fransk författare, som får sitt ar-

bete öfversatt på svenska och tyska språken, icke skulle kunna inse, hvilken skilnad det är på det arbetets handelsvärde å den franska, svenska och tyska bokmarknaden, det är att anse honom vara alltför inskränkt. Ingenting lär heller berättiga oss att antaga, det herrar författare mera i detta än i andra fall skulle vara så oförståndiga, så bristfälligt begåfvade, utan torde man allt få anse dem äfven i detta stycke ega tillräcklig insigt för att bedöma hvad som i första rummet för dem sjelfva är ändamålsenligt och lämpligt.

Om ändring i lagen ang. eganderätt till skrift.
(Forts.)

Talaren slutade med ett vädjande till Kammaren att icke underkasta oss en skatt till främmande folk. Det är verkligen ett bra besynnerligt sätt att se saken. Om man skulle anse att, derest man erkände en utländsk författares, eller annan enskild persons, rätt att bestämma priset för sitt arbetes öfverflyttande på ett främmande språk, man dermed ock gjort sig skattskyldig under det folk, till hvilket samme författare hörde, skulle man ju också nödgas anse att man betalade skatt till hvarje annat land, hvars produkter man köpte. Vi skulle således skatta till England, Tyskland med flera länder och de till oss; vilkoret vore blott att man köpte hvarandras produkter. Jag åtminstone kan icke förstå ett sådant resonnement.

Hvad slutligen beträffar att vi skulle vara för fattiga att i denna sak handla ädelsinnadt och rättrådigt, så vill jag fråga om det verkligen kan anstå oss att på *den* grunden undandraga oss att handla i öfverensstämmelse med billighet och rätt? Det må ock tillåtas mig att påminna om det lilla Finland, som redan för 5 år sedan ansåg sig rikt nog att antaga en sådan lag, som den här föreslagna. Skulle det verkligen vara så att vi icke hafva råd att göra hvad de gjort — skulle vår fattigdom tvinga oss att i en sak af denna beskaffenhet träda tillbaka för vårt forna broderfolk? Jag vidhåller mitt förra yrkande.

Herr Hedlund: Jag är ledsen att åter nödgas begära ordet, men förhållandet är att denna sak är långt allvarsammare ur international synpunkt än många föreställer sig. Den har ock varit föremål för allvarlig öfverläggning i Bevillnings-Utskottet på afdelningen der jag sitter, fastän den icke kom till Utskottets plenum. Man ville nemligen ej vidtaga någon åtgärd från Utskottets sida, emedan vid behandlingen af herr Wieselgrens motion vore tillfälle att upp- taga äfven den sida af saken, som inom Utskottet varit på tal.

Förhållandet är nemligen, att vid den till behandling af Bevillnings-Utskottet remitterade traktaten med Frankrike, som numera är af Riksdagen godkänd, finnes en särskild tilläggsartikel af följande innehåll:

»De höga fördragslutande parterna öfverenskomma att, i afvaktan af en särskild konventions afslutande, de respektive ländernas undersåter skola i det andra landet åtnjuta samma behandling som landets egna i afseende å den literära, artistiska och industri-

Om ändring i
lagen ang.
eganderätt till
skrift.

(Forts.)

ella eganderätten.» Nu skulle man väl vilja tro att den i afvaktan på denna konvention ingångna förbindelsen om reciprocitet skulle innebära, att svenska författare kunde vara trygga för att icke utan deras medgifvande deras arbeten blifva öfversatta på fransyska, och omvänt, att franska författare skulle vara fredade i samma afseende i vårt land. Men då man bildat sig denna föreställning om den ingångna reciprociteten, öfverraskas man af följande förklaring i chefens för Justitiedepartementet anförande till statsrådsprotokollet: »Dramatiskt eller musikaliskt-dramatiskt arbete får ej utan författarens eller hans rättsinnehafvares samtycke offentligen uppföras under författarens lifstid och fem år efter hans död. Deremot lemna nu gällande lagstiftning författaren icke något skydd vare sig mot öfversättning från franska till svenska språket eller mot uppförande i Sverige af franska dramatiska arbeten i svensk öfversättning eller mot uppförande af rent musikaliskt arbete.» I sistnämnda afseenden lemna Sveriges lagar således ej något skydd, men om vi läsa vidare, så har justitieministern med afseende å de fransyska förhållandena följande uttalande: »Slutligen må erinras, att enligt franska domstolarnes praxis, ehuru icke enligt uttrycklig lag, öfversättningsrätten tillkommer endast den, som eger originalet; öfversättning utan dennes tillstånd anses såsom eftertryck.» Således har i Frankrike den praxis och jag vågar säga det rättsmedvetandet utbildat sig, att öfversättning betraktas som eftertryck. Då nu Frankrike och Sverige ingått en traktat, der det talas om reciprocitet, huru går det då, när en fransysk författare får höra, att t. ex. hans teaterpjäser uppföras offentligen i Sverige, utan att han blifvit derom tillsjorpd? Jag föreställer mig att han utropar: detta är icke reciprocitet, icke enligt med de fördrag, som äro ingångna. Kanske skall han då ock vända sig till sin regering för att på diplomatisk väg få saken uppgjord.

Om jag i detta fall hyst någon tvekan, så skulle den i hvilket fall som helst hafva gifvit vika efter samtal med en fransman, som för närvarande vistas här i hufvudstaden. Han har upplyst att det var genom impuls från framstående franske författare, som denna tilläggsartikel kom in i traktaten, och detta med hänsyn just till öfversättningsrätten. Med anledning häraf afgaf jag också till Bevillnings-Utskottets protokoll ett yttrande. Enligt mitt förmenande är såväl den franske som svenske författaren i sin goda rätt, då han begär skydd för sitt tankearbete, äfven i fråga om öfversättning. Det är icke hållbart att påstå, det ett dramatiskt arbetes betydelse skulle förminska derigenom att skådespelaren har något dermed att beställa, att ett musikaliskt arbete skulle blifva något annat genom den som exequerar det, eller ett poem skulle få annan ställning till skalden såsom hans egendom, derför att det kan bero på en deklamator att föredraga det mer eller mindre väl. Rättsmedvetandet har i detta afseende utvecklat sig i vårt land, hvilket motionären äfven anmärkt, så att personer begagna icke gerna numera främ-

mande arbeten till öfversättning, utan att begära författarens tillstånd. När en tidningsredaktör ser sig om efter romaner till sin följetong, så söker han icke sällan numera komma i beröring med författaren icke blott direkt, utan äfven genom öfversättaren. När en talare yttrade, att öfversättaren skulle komma till korta, så mistog han sig. Det finnes öfversättare i Sverige, som icke hafva ringa fördel af att de uppgjort med författare om rätt att få öfversätta deras arbeten. Jag har sjelf en öfversättarinna för Göteborgs Handels- och Sjöfartstidnings följetongsafdelning, som står i en sådan ställning till en författare. Afven hafva vi på annat sätt öfverenskommit med författare att under vissa vilkor få tillegna oss deras arbeten. Så mycket har äfven rättsmedvetandet utvecklats i vårt land, att det anses för en oräträdig handling, om någon öfversätter ett arbete, som redan är öfversatt på auktoriseradt sätt, det vill säga med författarens medgifvande. Redan innan vi hade eu öfverenskommelse med Danmark och Norge, gjorde sig den åsigten gällande, att man icke gerna vågade sig på en öfversättning, som en annan gjort med författarens tillstånd. Jag tror för min del att detta rättsmedvetande hvilat på en sann och god grund. En talare har redan på ett klart och tydligt sätt framställt det berättigade uti en författares anspråk att ega uteslutande rätt till sitt tankearbete, så att jag icke behöfver inlåta mig derpå. Han har också visat det orätta uti en föregående talares betraktelsesätt, hvilket följdriktigt måste leda derhän, att ej ens inhemske författare skulle ega uteslutande rätt till de arbeten, som de utgifvit, utan hvar och en kunde taga dem såsom ett commune bonum, emedan arbetena, sedan de utgifvits, vore att anse såsom hela världens egendom. Våra författare kunna dock icke lefva af väder och vind, utan de måste hafva någon ersättning för sitt arbete. De hafva inga biskopsstolar, hvarpå de kunna hvila lugnt. Jag kan också nämna — och det torde nog vara för herrarne bekant — att en norsk författare, hvilken är mycket populär och hvars arbeten äro mycket lästa i Tyskland, just derföre att hans arbeten icke kunna skyddas mot oloflig öfversättning i detta land, motiverat en framställning till Storthinget rörande höjdt »digtergäge» dermed, att Norges regering icke förmått skydda hans eganderätt. Det är Ibsen. För min del har jag känt mig mycket upprörd, då jag sett huru de Kongl. Teatrarne i Stockholm gifvit skådespel af t. ex. Björnstjerne Björnson och andra författare utan att ens tillspörja dem derom. Detta är icke någonting efterföljansvärdt, utan tvärtom mycket klandervärdt. Den fransman, hvarom jag talat, gjorde i detta hänseende en påminnelse, hvilkens betydelse jag dock vill öfverlemnna åt andra, som bättre förstå saken. Han påminde om att mellan Norge, Danmark och Sverige ingåtts öfverenskommelse rörande ömsesidigt skydd för de särskilda ländernas författares arbeten. Detta skydd skulle hvila på den besynerliga grunden att dessa länders språk skulle utgöra ett enda språk. Om de det vore, så vet jag icke hvarför öfversättning

Om ändring i lagen ang. eganderätt till skrift.
(Forts.)

Om ändring i lagen ang. eganderätt till skrift.
(Forts.)

gar skulle erfordras från det ena språket till det andra. Nu äro de i sjelfva verket olika språk, och därför ega öfversättningar rum. Då den franska traktaten innebär att Frankrike skulle i detta fall behandlas i Sverige såsom den mest gynnade nationen, så ville fransmannen deraf draga den slutsatsen, att Frankrike måste stå till Sverige i samma kategori, om icke som Norge, så åtminstone som Danmark, och på denna grund påyrkade han att något på denna väg måste behjertas här i Sverige. Huruvida han i sitt påstående har rätt eller icke, derom vill jag icke yttra mig. Men uppröres en storm i Frankrike, som lätt kan sätta krafterna i rörelse hos litteraturens herrar, och denna rörelse öfvergår till pressen, så torde det icke blifva så behagligt att blifva utsatt för denna storm.

För min del önskade jag — och det hade jag först tänkt framställa inom Utskottet — att vår regering måtte anmodas att på allvar taga under öfvervägande det förslag till konvention, som förekommer i tilläggsartikeln, så att den der omhandlade frågan om reciprocitet kunde blifva klargjord. Man skulle ju kunna föreskrifva en kortare tid, inom hvilken öfversättningsrätten skall vara begagnad, och att den främmande författare, som icke inom denna tid betryggat sin rättighet, skulle hafva förverkat densamma. Derom vill jag emellertid icke närmare yttra mig, lika litet som jag vill ingå i bedömandet af den formulering, som här af Utskottet blifvit gjord. Jag är dock mycket benägen för Herr Rydins förslag, att utlåtandet måtte återremitteras till Lag-Utskottet för att omredigeras. Alldeles bestämdt ber jag få uttala den mening, att saken är ganska allvarlig och ingalunda bör ses från den egenlyttans ståndpunkt som säger: »vi få icke uppoffra den fördel vi nu hafva att, sjelfva underslägsne, kunna obehindradt ösa ur den franska litteraturens rika skattkammare. Må också en eller annan svensk författare blifva kränkt i sin rätt, hvad gör det! Vi hafva ju tillfälle att kränka så många flere främmande författares rätt i stället.» Detta är ett ganska origtigt resonnement och kan hafva obehagliga följder med sig.

Herr Rundgren: Hvad den siste talaren berörde i afseende på den franska traktaten har äfven ådragit sig min uppmärksamhet. Men jag ville icke närmare inlåta mig härpå, då jag anser att här redan tillräckligt talats om traktaten. Emellertid är det en omständighet, hvarpå kanske bör läggas vikt, nemligen hvad som står i en tilläggsartikel till sagda traktat eller att i fråga om eftertryck, enligt *fransk domstolspraxis*, öfversättning likställes med original. Sålunda komma vi i det besynnerliga förhållandet, att vi måste göra oss reda för icke allenast hvad som i andra länder kan vara lag, utan äfven hvad som der kan vara domstolspraxis. Det är dock en betänkelig sak och utgör för mig ett ytterligare skäl att på det lifligaste motsätta mig bifall till detta förslag. Har man en gifven lag för sig, så vet man åtminstone hvad man tager. Men hafva domstolarne vid sidan af lagen utvecklade en särskild praxis, då blir det betänkligt att ingå på en sådan öfverenskommelse.

Motionären har som vanligt, då det gäller mig, tagit saken personligt. Han började med att förklara sig vara bedröfvad öfver hvad jag yttrat. Mig förundrar icke, att han, med sitt vanliga rechthaberi, känner sig bedröfvad då någon vågar motsätta sig honom, hvadan jag finner hans bedröfvelse fullt berättigad. Vidare säger han att jag i mitt föredrag utvecklade samma egenskaper som jag alltid i mina anföranden söker utveckla, nemligen att med mycken konstfärdighet och logik framlägga mina skäl, men att det hela ändock var blott en grann harang, att det låg någonting ihåligt i det sätt hvarpå jag yttrade mig, och att der saknades grund. Om verkligen en grund saknades, så ligger felet dertill hos motionären, hvilken för sitt påstående i afseende på rättsmedvetandet icke haft bättre grunder än de två, att nemligen åtskilliga förläggare tillkännagifva att öfversättningen skett med författarens medgifvande, och att det betraktades nästan såsom en dålig handling om man framställde dramatiska arbeten utan att hafva erhållit författarens tillstånd dertill. Jag sade, att dessa båda grunder ingalunda kunna visa att rättsmedvetandet i förevarande hänseende blifvit utveckladt sedan år 1877. Alltså, om mina grunder varit dåliga, så har detta berott på att jag byggt på motionärens dåliga grunder.

Om ändring i lagen ang. eganderätt till skrift.
(Forts.)

Det förra är nemligen ingen utveckling af rättsmedvetandet, utan endast ett utbyte af den gamla formen när man velat utgifva en öfversättning, nemligen »till kollisions undvikande»; hvadan hela förläggarens rättsmedvetande inskränker sig till omsorgen om den egna ekonomien; och det senare får en komisk karakter genom ordet »nästan». Motionären har också fäst sig vid mitt yttrande att anden är hela världens tillhörighet, och han har frågat: Hvilken ande? Naturligtvis författarens! Det lär utan tvifvel en och hvar hafva förstått, utom motionären naturligtvis! Vidare — och det var något som man kunde vänta från motionärens sida — talade han om Luther och sade att redan Luther på sin tid i ganska starka ordalag — jag tror till och med att han skulle hafva begagnat uttrycket tjufvar — hade beklagat sig öfver att andra personer utgifvit hans arbeten, utan att han fått den ersättning derför, som honom borde hafva tillkommit. Motionären glömde dock visligen, att de Luthers arbeten, som på detta sätt af andra utgäfvos, icke voro öfversättningar, utan utgäfvos på tyska, det vill säga på samma språk, hvarpå han skrifvit dem, och då var det ju icke underligt att han betraktade det såsom stöld, likasom vårt rättsmedvetande säger oss att om någon utan författarens medgifvande ger ut hans arbeten på svenska, sådant bör såsom stöld stämpas. Mellertid fick motionären tillfälle att citera Luther, fastän det just icke stärkte hans aktier.

Vidare säger motionären, att det icke är artigt emot svenska folket att säga att den usla och värdelösa literaturen skulle genom hans förslag ytterligare utveckla sig. Men, om ett sådant yttrande å min sida är en oartighet emot den svenska nationen, lär det

Om ändring i lagen ang. eganderätt till skrift. (Forts.) icke just vara artigare af motionären att säga, det den stora allmänheten under närvarande förhållanden får till lifs den literatur som måste betecknas såsom värdelös och dålig.

Vidare säger motionären att man aldrig kan vara för fattig att handla ädelsinnadt och att vi skulle visa oss vara ädelsinnade, om vi af de stora nationerna köpte rättigheten att tillegna oss deras arbeten.

Nu är verkligen förhållandet med oss svenskar, som kallas för Nordens fransmän, att vi äro mycket ädelsinnade och artiga, då det gäller att låta andra nationer taga fördelar på vår bekostnad, men jag undrar just om de verkliga fransmännen med all sin artighet äro kände för att släppa från sig fördelar, som de kunna vinna på andras bekostnad!

Jag erkänner att vi handla mycket ädelsinnadt, om vi antaga detta förslag, men huruvida detta vore klokt eller om vår rättskänsla kan tvinga oss dertill, det betviflar jag på det högsta.

Exemplet med potatiskokningen var mycket intressant, och derigenom visade motionären slutligen att han gick ifrån rättsmedvetandet till det praktiska, hvilket var det klokaste han gjort i hela denna sak.

Jag vidhåller mitt yrkande om afslag.

Herr Berg: Efter de föredrag, som i denna fråga blifvit hållna, skall jag icke vara mångordig, helst tiden är långt framskriden. Det har här varit tvist mellan två talare, huruvida de tecken, som på sista tiden visat sig, skulle utmärka att rättsmedvetandet i fråga om öfversättningsfriheten har förändrat sig. Jag tror likväl icke att det är derom vi böra tvista; -- att det är *den* saken, vi böra lägga till grund för vårt beslut i denna fråga, huruvida den omständigheten, att en öfversättare låtit trycka på titelbladet att öfversättningen skett med författarens tillstånd eller att man icke ansett tillständigt att uppföra ett skådespel utan författarens medgifvande, huruvida, säger jag, dessa omständigheter kunna anses utgöra bevis derom att den fria öfversättningsrätten numera, enligt allmänhetens rättsuppfattning, anses otillåten eller icke, kan ju vara likgiltigt. Frågan gäller huruvida den öfverensstämmer med vårt eget medvetande om det rätta, om *vi* vilja anse öfversättningsrätten fortfarande böra vara fri eller icke. Det är denna fråga motionären till oss framställt, och som vi nu skola gå att besvara.

För min del kan jag dervid icke undertrycka den åsigten, att, om det, såsom äfven den talare, hvilken ifrigast motsatt sig motionen, medgaf, är rätt att hvad jag författar och utgifver *icke* får af annan utgifvas på samma språk utan mitt lof, deraf också måste följa att jag bör kunna fordra, att icke heller en annan på ett annat språk tillgodogör sig mina tankar, och af denna orsak kan jag icke annat än understödja motionären i hans uppfattning.

Man säger väl, att det föreslagna stadgandet skulle vara i prak-

tiskt hänseende för ett litet land synnerligen vådligt, och endast medföra fördelar för större nationer, som kunna påräkna en stor publik för sina arbeten. Men, mine Herrar, detta påstående håller icke streck! Har manne fransmannen, tysken, engelsmannen något så stort intresse att förhindra sitt arbetes öfersättning på svenska, att man för honom behöfver befara något öfverdrifvet anspråk på arfvode för öfersättning till detta språk, som har så liten publik? Men om man å andra sidan tänker sig att en svensk författare utgifvit ett arbete, som vinner uppmärksamhet i utlandet, tro herrarne icke att det är för honom af stor vikt, om han har visshet derom, att hans arbete icke kan till ett utländskt mera allmänt spridit språk öfverflyttas utan att han deraf drager vinst. Jag tror alltså icke att ur praktisk synpunkt någon synnerlig våda kan ligga i att medgifva hvad motionären föreslagit. Här har äfven talats om skydd för skrifter afsedda för skådebanan. Den frågan har motionären icke väckt, men jag kan icke neka till att jag skulle önska att samma princip gjorde sig gällande äfven för sådana arbeten, så att äfven den, som författat ett skådespel, kunde påräkna att hans arbete icke utan hans bifall blefve å främmande ort uppfördt.

Om ändring i lagen ang. eganderätt till skrift.
(Forts.)

Jag vill, som sagdt, icke upptaga Kammarens tid längre, men just med anledning af den debatt, som förekommit, har jag icke kunnat undgå att uttala min åsigt i frågan.

Jag instämmer i det framställda yrkandet om återremiss.

Herrar *Farup* och *And. Larsson* i Lund instämde med Herr Berg.

Herr Wieselgren: Jag skall icke tillåta mig att bemöta talarrens på karlstadsbänken anförande med mera än några få ord. Jag vill blott till honom rigta en fråga: På hvad grund anser han icke *originalarbeten* utan *blott öfersättningar* såsom de »andens» arbeten, hvilka han nyss förklarade vara »*hela världens tillhörighet*? Men om han, såsom väl måste antagas, i främsta rummet lär få såsom »andens arbete» anse *originalen* — huru stämmer det då med *hans* åsigter att påstå eftertryck vara ett brott?

Han fann ingen skillnad mellan sitt och mitt yttrande angående den usla literaturen. Skulle då ett påpekande af det faktum, att under nu rådande förhållanden somliga öfersatta arbeten tillhöra sagda slags litteratur, vara liktydigt med hvad han förklarade — nemligen, att då öfersättningsrätten komme att betalas, skulle blott den usla literaturens alster kunna bära de höga arfvodena till författarne, ty blott förberörda slags skrifter köptes af den stora allmänheten? Jag undrar om någon kan vara tveksam om svaret.

Öfverläggningen var slutad. Sedan Herr Talmannen gifvit propositioner så väl på bifall till Utskottets hemställan som ock på yrkandena dels om afslag å samma hemställan och dels om åter-

remiss af förevarande utlåtande, beslöt Kamraren återförvisa ärendet till Utskottet.

§ 3.

Föredrogs och bifölls Stats-Utskottets Memorial N:o 29, om anvisande af de i Regeringsformens 63 § föreskrifna kreditivsummor.

§ 4.

Till bordläggning anmäldes följande från Stats-Utskottet inkomna Utlåtanden:

N:o 15, angående regleringen af utgifterna under riksstatens Nionde hufvudtitel;

N:o 31, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående beviljande af lån för fullbordande af tornbyggnaden å Linköpings domkyrka;

N:o 32, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition till Riksdagen om beviljande af ökad statsbidrag till statens jernvägstrafiks pensionsinrättning; och

N:o 33, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition om gratifikationer till ingenjörer och öfrige vid statens jernvägsbyggnader anstälde tjänstemän, som till följd af inskränkning i dessa byggnader blifvit eller blifva uppsagde från sina befattningar.

Dessa ärenden skulle uppföras främst å föredragningslistan för nästa sammanträde.

§ 5.

Godkändes Riksdagens Kanslis förslag

dels till Riksdagens underdåniga skrivelser:

N:o 15, angående val af Fullmäktige i Riksbanken; och

N:o 16, angående val af Fullmäktige i Riksgäldskontoret

dels till Riksdagens förordnanden:

N:o 17, för Fullmäktige i Riksbanken;

N:o 18, för Fullmäktige i Riksgäldskontoret;

N:o 19, för Suppleanter till Fullmäktige i Riksbanken; och

N:o 20, för Suppleanter till Fullmäktige i Riksgäldskontoret.

§ 6.

Justerades protokollsutdrag.

§ 7.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

Herr <i>S. A. Hedlund</i>	under 14 dagar från och med den 23 Mars,				
» <i>J. E. Ericsson</i> i Ahlberga	» 14	»	»	»	27 »
» <i>J. M. Sjölund</i>	» 10	»	»	»	27 »
» <i>F. G. Jansson</i>	» 14	»	»	»	27 »
» <i>Sv. Andreasson</i>	» 14	»	»	»	27 »
» <i>L. J. Larsson</i> i Tranhult	» 14	»	»	»	28 »
» <i>J. Larsson</i> i Blekan	» 14	»	»	»	28 »
» <i>Gustaf Jonsson</i>	» 14	»	»	»	31 »

Kammarens ledamöter åtskildes kl. 11 e. m.

In fidem

H. A. Kolmodin.